

ALGORİTMİK ADALET: ULUSLARARASI HUKUKTA YAPAY ZEKA HAKİMLİĞİ

Dr. Ayşe Yaşar ÜMÜTLÜ*

Öz

Yapay zekâ (YZ) teknolojileri hukuk sistemlerinde giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bu durum, uluslararası hukuk bağlamında yapay zekâ hâkimlerinin kullanılması fikrini gündeme getirmiştir. YZ hâkimleri, tarafsızlık, hız ve hukuki tutarlılık gibi avantajlar sunarken; adil yargılanma hakkı, hesap verebilirlik ve etik sorunlar açısından ciddi riskler taşımaktadır. Bu çalışma, YZ hâkimliğinin uluslararası hukuk açısından avantajlarını ve dezavantajlarını, insan hakları bağlamında detaylandırarak incelemektedir. Çalışmada, YZ'nin tarafsızlık ve verimlilik açısından sağlayabileceği faydalar ele alınmakta, ancak empati eksikliği, algoritmik önyargılar, siber güvenlik tehditleri ve hukuki hesap verebilirlik sorunları nedeniyle tamamen otonom bir yargı sisteminin riskleri vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, YZ'nin hukuki süreçlerde yardımcı bir araç olarak kullanılması önerilmekte, ancak nihai kararların insan hâkimler tarafından verilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

- Yapay Zekâ • Uluslararası Hukuk • İnsan Hakları • Adil Yargılanma Hakkı
- Algoritmik Adalet

* Dr., Bir kuruma bağlı değildir, Konya, Türkiye | Asst. Prof., Not affiliated with any institution, Konya, Türkiye.

✉ yumutlu.ajanda@gmail.com • ORCID 0000-0003-3163-8640.

✎ **Atıf Şekli** | Cite As: ÜMÜTLÜ, Ayşe Yaşar: "Algoritmik Adalet: Uluslararası Hukukta Yapay Zeka Hakimliği", SÜHFD, C. 33, S. 1, 2025, s. 777-815.

✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✎ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ALGORITHMIC JUSTICE: ARTIFICIAL INTELLIGENCE JUDICIARY IN INTERNATIONAL LAW

Abstract

Artificial intelligence (AI) technologies are increasingly being integrated into legal systems, raising the question of whether AI judges can be utilized in international law. While AI judges offer advantages such as impartiality, speed, and legal consistency, they also pose significant risks concerning the right to a fair trial, accountability, and ethical dilemmas. This study examines the advantages and disadvantages of AI judiciary in international law from a human rights perspective. While AI could enhance judicial neutrality and efficiency, concerns such as the lack of empathy, algorithmic biases, cybersecurity threats, and accountability issues highlight the risks of a fully autonomous judicial system. The study concludes that AI should be used as a supplementary tool in legal processes, but final judicial decisions should remain within the authority of human judges.

Key Words

• Artificial Intelligence • International Law • Human Rights • Right to a Fair Trial • Algorithmic Justice.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler hukuk sistemlerinde köklü değişikliklere yol açmaktadır. Son yıllarda, yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin hukuk alanına entegrasyonu, özellikle büyük veri analizleri, hukuki tahmin sistemleri ve otomatik karar destek mekanizmalarıyla dikkat çekmektedir. Bu gelişmeler, hukuk pratiğini hızlandırmak ve karar verme süreçlerini daha verimli hale getirmek için kullanılmaktadır.¹ Ancak, yapay zekâ yalnızca yardımcı bir araç olarak değil, bağımsız bir yargıç olarak görev almalı mı almamalı mı bu da önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir.² Özellikle uluslararası hukuk alanında, tarafsızlık, hesap verebilirlik ve insan hakları ilkeleri açısından YZ hâkimliği konusunda çeşitli endişeler bulunmaktadır.

Genel anlamda uluslararası hukuk, devletler arası ilişkileri düzenleyen normlardan ve mahkemelerden oluşurken, insan hakları

¹ JOYCE, Daniel: Communications Infrastructure, Technological Solutionism and the International Legal Imagination, *Law and Critique*, V.34, No.3, 2023, s. 365–372.

² KERIKMÄE, Tanel/ HAMULÁK, Ondrej, / GÁBRIŠ, Tomáš: Frontiers in AI Judiciary: A Contribution to Legal Futurology, *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum*, V.11, No.2, 2023, s. 55–75.

hukuku bireylerin korunmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda Adalet Divanı (UAD), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) gibi uluslararası yargı organlarının verdiği kararlar, küresel ölçekte büyük etkilere sahiptir.

YZ hâkimliği fikri, bu mahkemelerin karar alma süreçlerinde tarafsızlığı ve verimliliği artırabilecek bir yöntem olarak görülse de, insan hakları hukuku açısından bazı temel sorular ortaya çıkmaktadır: Adil yargılanma hakkı nasıl korunacaktır? Hukuki hesap verebilirlik nasıl sağlanacaktır? Kararların insani yönü nasıl ele alınacaktır?

İfade ettiğimiz gibi, yapay zekâ (YZ) teknolojileri, hukuk sistemlerinde giderek daha fazla rol oynamaktadır. Uluslararası hukuk bağlamında YZ hâkimliği fikri, özellikle adil yargılanma hakkı, hukuki öngörülebilirlik, tarafsızlık ve hesap verebilirlik gibi temel insan hakları ilkeleri açısından tartışmalıdır.³

Bu çalışmada, YZ hâkimliğinin uluslararası hukuk açısından avantajları ve dezavantajları insan hakları perspektifinde ele alınacaktır. İlk olarak, tarafsızlık, hız ve hukuki tutarlılık gibi avantajlar incelenecek; ardından, adil yargılanma hakkı, hesap verebilirlik sorunları, algoritmik önyargılar ve etik meseleler gibi dezavantajlar tartışılacaktır. Sonuç bölümünde, YZ'nin yargı süreçlerinde nasıl dengeli bir şekilde kullanılabileceğine dair öneriler sunulacaktır.

I.YAPAY ZEKÂ HÂKİMLİĞİNİN POTANSİYEL FIRSATLARI

A. Tarafsızlık ve Önyargısız Karar Verme

Yapay zekâ (YZ) hâkimliğinin en büyük vaatlerinden biri, tarafsız ve önyargısız kararlar verebilme yeteneğidir. YZ'nin en büyük avantajlarından biri, duygusal, politik veya ideolojik önyargılardan arındırılmış karar verebilme potansiyeli olarak görülür. İnsan hâkimler, geçmiş deneyimleri, sosyal çevreleri, politik görüşleri ve kişisel inançları nedeniyle bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde önyargılı olabilirler. YZ ise sadece hukuki normlara ve verilere dayanarak karar verebilir, bu da teorik olarak daha adil ve öngörülebilir bir yargı süreci sunabileceğini düşündürür. Ancak, YZ'nin gerçekten tarafsız olup olamayacağı ve

³ ULENAERS, Jasper: The Impact of Artificial Intelligence on the Right to a Fair Trial: Towards a Robot Judge? *Asian Journal of Law and Economics*, V.11, No.2, 2020. SROKA, T., Kapelańska-Pregowska, J., / Balcerzak, M.: Artificial intelligence and the right to a fair trial, In *Artificial Intelligence and International Human Rights La*, Edward Elgar Publishing, 2024, s. 250–277.

önyargısız karar verebilme kapasitesinin sınırları da tartışmalıdır. UAD, devletler arası hukuki ihtilafları çözmekle görevli olsa da, bazı devletler mahkemenin siyasi etkiler altında karar verdiğini öne sürmektedir.⁴

Bilindiği gibi hukuk sistemlerinde tarafsızlık ve bağımsızlık, yargının temel ilkelerindedir. Ancak, insan hâkimler bireysel geçmişlerinden ve çevresel etkilerden tamamen bağımsız hareket edemezler. Bir hâkim, belirli bir toplumsal gruba karşı bilinçli veya bilinçsiz bir önyargıya sahip olabilir. Hâkimler, mensubu oldukları toplumun politik atmosferinden etkilenebilir. Yorgunluk, stres veya kişisel sorunlar kararlarını etkileyebilir. “Yargıçın öğle yemeği etkisi” adlı bu yönde yapılmış bir çalışma olarak, kararların günün ilerleyen saatlerinde daha sertleştiğini göstermektedir.⁵ Fakat YZ hâkimleri bu tür insani faktörlerden etkilenmez. Hukuki kararlarını yalnızca kanunlara, içtihatlarla ve objektif verilere dayanarak verirler. Duygu, öfke, korku veya siyasi baskı gibi unsurların etkisinde kalmazlar.

Öte yandan Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde (UCM) savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar yargılanırken, bazı devletler mahkemeyi siyasi taraflılıkla suçlamaktadır.⁶ Eğer YZ, tüm kanıtları tarafsız bir algoritma ile analiz ederek karar verirse, kararların siyasi veya ideolojik etkilerden arındırılması mümkün olabilir. Fakat YZ’nin teorik olarak tarafsız olması, gerçekte de tarafsız olduğu anlamına gelmez. Yapay zekâ sistemleri,

⁴ **NEPSHA**, Oleksiy: Artificial Intelligence As An Innovative Tool Of Corruption Prevention In Judiciary: The Advantages, *Publične Upravlinnâ Ta Regional’nij Rozvitok*, 25, 2024, s. 960–988.

⁵ **HAGE**, Jaap/ **WALTERMANN**/ Marko Jelicic; Antonia / **RAEF** David: What Is Wrong with Hungry Judges? A Case Study Roef, of Legal Implications of Cognitive Science. In *Law, Science, Rationality*, Boom Uitgevers Den Haag, 2019.

⁶ **GALIANO**, Maria Paz Rodriguez.: Facultad de Derecho PUCP, PE, ICC Appeals Court Dismisses Venezuela Effort to Halt Investigations Into Possible Crimes Against Humanity, 2024, <https://www.jurist.org/news/2024/03/icc-appeals-court-dismisses-venezuela-effort-to-halt-investigations-into-possible-crimes-against-humanity/>; **DANCY**, Geoff/ **YVONNE** Marie Dutton/ **TESSA** Alleblas/ **EAMON** Aloyo: What Determines Perceptions of Bias toward the International Criminal Court? Evidence from Kenya, *The Journal of Conflict Resolution*, V.64, No.(7/8), 2020, s. 1443–1469.

onları eğiten veri setlerinden öğrenir. Eğer bu veri setleri önyargılıysa, YZ de bu önyargıları tekrar edebilir veya güçlendirebilir.⁷

YZ hâkimleri, geçmiş davalara ve mahkeme içtihatlarına dayanarak karar verir. Ancak, tarihsel olarak önyargılı kararlar içeren bir veri seti kullanılırsa, YZ bu önyargıları sürdürebilir. Örneğin, geçmişte belirli bir etnik grubun veya belirli bir ülkeden gelen sığınmacıların başvurularına daha fazla ret verilmişse, YZ de bu kalıpları öğrenebilir ve benzer sonuçlar üretebilir.

Bir başka örnek olarak, ABD’de bir yapay zekâ tabanlı suç tahmin sistemi (COMPAS Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions), geçmiş suç verilerini analiz ederek sanıkların tekrar suç işleyip işlemeyeceğini tahmin etmeye çalıştı.⁸ Ancak, sistem siyah sanıklara beyaz sanıklara kıyasla daha yüksek risk puanları verdi, çünkü geçmiş veri setleri sistematik ırkçı uygulamaları içeriyordu. Benzer şekilde, uluslararası hukukta da geçmiş içtihatlar belirli ülkelere veya gruplara karşı sistematik bir önyargı içeriyorsa, YZ bu önyargıyı devam ettirebilecektir.⁹

Ayrıca insan hâkimler, verdikleri kararları gerekçelendirmekle yükümlüdür. Ancak YZ’nin karar verme süreci “kara kutu” (black box) problemine sahiptir.¹⁰ Bir YZ hâkimi neden belirli bir sonucu verdiğini şeffaf bir şekilde açıklayamazsa, hukuk sistemine olan güven zedelenebilir. Tamamen tarafsız bir YZ hâkimi oluşturmak mümkün olmasa da, önyargıları minimize etmek için çeşitli yöntemler önerilebilmektedir. Örneğin YZ’nin eğitiminde kullanılan veri setleri, farklı hukuk sistemlerinden ve kültürlerden gelen örneklerle

⁷ **NGIGE**, Ogochukwu Constance/ **AWODELE**, Oludele/ **BALOGUN**, Oluwatobi: Judicial Artificial Intelligence Bias: A Survey and Recommendations, *Transactions on Machine Learning and Artificial Intelligence*, V.9, No.2, 2021, s. 74–86.

⁸ **BRENNAN**, T., Dieterich, **SINGH**, Jay P; **DARYL G** Kroner, **WORMITH**, J. Stephen **DESMARAIS**, Sarah L and **HAMILTON**, Zachary: Correctional Offender Management Profiles for Alternative Sanctions (COMPAS), In *Handbook of Recidivism Risk/Needs Assessment Tools*, John Wiley / Sons, Ltd, 2018, s. 49–75.

⁹ **BORNSTEIN**, Aaron M: "Are Algorithms Building the New Infrastructure of Racism?", *Nautilus*, No. 55. Retrieved January 2, 2018; **VO**, Ace / **PLACHKINOVA**, Miloslova: Investigating the role of artificial intelligence in the US criminal justice system, *Journal of Information, Communication & Ethics in Society (Online)*, V.21, No.4, 2023, s. 550–567.

¹⁰ **YU**, Ronald/ **ALÌ**, Gabriella Spina: What’s Inside the Black Box? AI Challenges for Lawyers and Researchers, *Legal Information Management*, V.19, No.1, 2019, s. 2–13.

zenginleştirilebilir. Belirli bir coğrafya veya hukuk geleneğinin ağır basması önlenmelidir. YZ'nin karar süreçleri denetlenebilir ve açıklanabilir olmalıdır. "Açıklanabilir Yapay Zekâ" (Explainable AI - XAI) teknikleri ile YZ'nin verdiği kararların nasıl oluşturulduğu incelenabilir olmalıdır.¹¹ YZ tam bağımsız bir hâkim yerine, insan hâkimlerin karar destek sistemi olarak kullanılmalıdır. İnsan hâkimler, YZ'nin sunduğu önerileri değerlendirerek son kararı vermelidir.

Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası hukuk otoriteleri, YZ hâkimlerinin etik ve hukuki standartlarını belirleyen bağlayıcı düzenlemeler geliştirmelidir.¹² Örneğin, Bosna-Hersek'in 2007'de Sırbistan'a karşı açtığı Soykırım Davası'nda mahkemenin kararında siyasi ve diplomatik dengelerin etkili olduğu iddia edilmiştir. Fakat pek çok uzman tarafından Uluslararası Hukuk ilkeleri ele alındığında doğru bir karar olarak değerlendirilmiştir. Aslına bakılırsa UAD siyasi baskılara rağmen uluslararası hukuk çerçevesinde kalmak konusunda direnç gösterdiği savunulmuştur. Bu davadan daha önce ve sonra aynı bağlamda tartışılan pek çok dava olmuştur. Bunlardan bazıları olarak Nikaragua - ABD Davası (ICJ, 1986); Ruanda ve Uganda Davası (ICJ, 2005-2007); Kosova'nın Bağımsızlığı Hakkında Danışma Görüşü (ICJ, 2010); Myanmar'ın Rohingya Soykırımı Davası (ICJ, 2019-Günümüz); ABD'nin İran'a Karşı ve İran'ın ABD'ye Karşı Açtığı Davalar (ICJ, 1980'lerden Günümüze) davaları ifade edilebilir.

Öte yandan, uluslararası yargı süreçlerinin hukuki olduğu kadar siyasi ve diplomatik bağlamda da etkili olduğu iddia edilen en önemli davalardan en yakın örnek, Güney Afrika'nın İsrail'e Karşı Soykırım Davası (ICJ, 2024)dır. Güney Afrika, İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarının 1948 Soykırım Sözleşmesi'ni ihlal ettiğini öne sürerek Uluslararası Adalet Divanı'nda açtığı dava İsrail'in Batılı devletler tarafından desteklenmesi ve ABD başta olmak üzere bazı ülkelerin davaya açıkça karşı çıkması, bazı davalarda sürecin yalnızca hukuki değil, aynı zamanda diplomatik ve siyasi yönlerinin de olduğunu gösterdi.

¹¹ **RAI**, Arun: Explainable AI: from black box to glass box, *Journal of the Academy of Marketing Science*, V.48, No.1, 2020, s. 137-141.

¹² **PAGALLO**, Ugo/ **BASSI**, Eleonora / **DURANTE**, Massimo: The Normative Challenges of AI in Outer Space: Law, Ethics, and the Realignment of Terrestrial Standards, *Philosophy & Technology*, V.36, No.2, 2023, s. 23.

Eğer karar, tamamen yapay zekâ tarafından verilseydi, siyasi baskılardan bağımsız olarak yalnızca hukuki veriler ışığında bir sonuç üretilebileceği iddiaları bu bakımdan son derece önemlidir.

B. Hız ve Verimlilik

YZ, büyük miktarda hukuki veriyi çok kısa sürede analiz edebilir ve uluslararası hukuk sistemlerinde süregelen uzun yargılama sürelerini kısaltabilir.¹³ Örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) davaları bu bağlamda değerlendirilebilir. AİHM, üye devletlerde hak ihlallerine ilişkin binlerce başvuru almaktadır ve bu durum davaların uzun yıllar sürmesine neden olmaktadır.¹⁴

Nitekim Türkiye deki uzun tutukluluk süreleriyle ilgili davalar, mahkemeye yoğun bir yük getirmiştir. YZ destekli bir analiz sistemi kullanılarak benzer vakalar daha hızlı bir şekilde sınıflandırılıp değerlendirilebilir, böylece davaların daha kısa sürede sonuçlanması sağlanabilir. Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı kapsamında, 2025'te yargıda dijital dönüşüm sürdürülecek, adalet hizmetleri alanında yapay zekanın kullanımı artırılacağını açıkladı.¹⁵

C. Hukuki Tutarlılık ve Öngörülebilirlik

Hukuk sistemlerinin temel ilkelerinden biri hukuki tutarlılık ve öngörülebilirliktir. Tutarlılık, benzer olaylara benzer kararlar verilmesini sağlayarak hukukun eşit şekilde uygulanmasını güvence altına alırken, öngörülebilirlik ise bireylerin ve kurumların hukuki sonuçları önceden tahmin ederek davranışlarını uyarlamalarına olanak tanır. Ancak, insan hâkimlerin kararları zaman zaman içtihadî farklılıklar, kişisel yorumlar ve değişen hukuki yaklaşımlar nedeniyle tutarsızlık gösterebilir. Yapay zekâ hâkimlerinin hukuk sistemlerine entegre edilmesi bu sorunları

¹³ KANDEEL, Moustafa Elmetwaly / ELREFAE, Galeb: The Impact of Artificial Intelligence on Achieving the Efficiency of Justice "AI / Speedy Justice", 2023 24th International Arab Conference on Information Technology (ACIT), 2023, s. 01–05.

¹⁴ FARID, Assaf: A brief meditation on artificial intelligence, adjudication and the judiciary. *Bar News (Sydney, N.S.W.), Summer 2019*, s. 10–12; FRANGULOIU, Simona: Principles for the Use of Artificial Intelligence (AI) in the Judiciary as derived from the European Ethics Charter. Justice Efficiency and Limitations, *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series VII, Social Sciences, Law*, 16(Suppl), 2023, s.39–46.

¹⁵ Bknz,T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı: Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2025, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/11/2025-Yili-Cumhurbaşkanligi-Yillik-Programi-05112024.pdf>

azaltma potansiyeline sahip olsa da, kendi içinde yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir.¹⁶

YZ, benzer davalar arasında çelişkili kararların önüne geçebilir ve hukuki istikrarı artırabilir. Bu konuda da AIHM'deki çelişkili kararları değerlendirebiliriz. AIHM, bazı davalarda benzer olaylara farklı yorumlar getirebilmektedir. Örneğin, Leyla Şahin/Türkiye (2005) davasında başörtüsü yasağını hukuka uygun bulan mahkeme, yıllar sonra benzer bir davada din özgürlüğü vurgusu yaparak farklı bir karar vermiştir.¹⁷ Eğer yapay zekâ hâkimler, önceki içtihatları daha sistematik analiz edebilirse, yargısal öngörülebilirlik sağlanabilir ve benzer davalarda çelişkili kararların önüne geçilebilir.¹⁸

Öncelikle, YZ hâkimleri veriye dayalı analiz yetenekleri sayesinde benzer davalarda benzer kararlar verme eğilimindedir. İnsan hâkimlerin farklı bakış açıları ve yorum farkları nedeniyle ortaya çıkabilecek çelişkili kararlar, yapay zekâ sistemleri tarafından büyük ölçüde engellenebilir. Örneğin, uluslararası hukukta, uluslararası yatırım tahkim davalarında veya insan hakları ihlalleriyle ilgili davalarda farklı mahkemelerin çelişkili kararlar vermesi büyük bir hukuki belirsizliğe yol açabilmektedir. YZ, geçmiş davaları ve içtihatları analiz ederek daha istikrarlı ve tutarlı kararlar üretebilir. Bununla birlikte, YZ hâkimlerinin mutlak hukuki tutarlılığı garanti altına alması, hukukun evrimsel doğasına zarar verebilir. Hukuk, toplumsal gelişmeler ve değişen normlar doğrultusunda zamanla dönüşüm geçirir. İnsan hâkimler, hukuki yorumlarında zamanın ruhunu dikkate alarak hukukun dinamik yapısını koruyabilirken, YZ sistemleri geçmiş içtihatlarla ve mevcut normlara sıkı sıkıya bağlı kalabilir.

Bu durum, hukukun sosyal değişimlere adapte olmasını zorlaştırabilir. Örneğin, insan hakları hukuku, geçmişte kabul edilen ancak günümüzde değişen normlara bağlı olarak evrim geçiren bir

¹⁶ Bknz, **SOCOL DE LA OSA**, David Uriel / **REMOLINA**, Nydia: Artificial intelligence at the bench: Legal and ethical challenges of informing—or misinforming—judicial decision-making through generative AI, *Data & Policy*, 6, 2024.

¹⁷ European Court of Human Rights (ECHR) (Grand Chamber): Case of Leyla Şahin v. Turkey, *International Legal Materials*, V. 45, No.2, 2006, s. 436–466.

¹⁸ **KONIAKOU**, Vasiliki/ **MÄNTYMÄKI**, Matti/ **DENNEHY**, Denis/ **GRIVA**, Anastasia/ **DWIVEDI**, Yogesh/ **POULOU DI**, K Nancy/ **PAPPAS**, Ilias: Governing Artificial Intelligence and Algorithmic Decision Making: Human Rights and Beyond, *Lecture Notes in Computer Science*, 12896, 2021, s. 173–84.

alandır. İnsan hâkimler, hukuku çağın gereklerine uygun şekilde esnetebilirken, YZ sistemleri bu değişkenliği yakalamakta zorlanabilir.¹⁹

Öngörülebilirlik açısından, YZ hâkimleri bireyler ve kurumlar için daha belirgin bir hukuki çerçeve sunabilir. Hukuki öngörülebilirlik, özellikle ticaret hukuku, yatırım hukuku ve uluslararası sözleşmelerde büyük önem taşır. YZ'nin, önceki davalardaki eğilimleri analiz ederek benzer durumlar için yüksek doğruluk oranıyla tahminde bulunabilmesi, hukuki süreçleri daha kestirilebilir hale getirebilir.²⁰ Örneğin, bir yatırımcı, yatırım tahkimi sürecinde hangi tür hukuki argümanların başarılı olacağını daha net bir şekilde öngörebilir ve ona göre strateji belirleyebilir.

Ancak, öngörülebilirliğin artması her zaman olumlu bir durum olmayabilir. Eğer YZ sistemleri, katı algoritmalar nedeniyle belirli türde davaların sonucunu önceden belirlenmiş kalıplarla değerlendirirse, hukuk esnekliğini kaybedebilir ve adil yargılanma hakkı zarar görebilir.²¹ (Nishant, 2024: 19-40). İnsan hâkimler, spesifik olayların bağlamını ve insani yönlerini değerlendirerek hukuki içtihatları geliştirebiliyorken, YZ'nin bu tür insani faktörleri dikkate alma kapasitesi şu an için sınırlıdır. Özellikle mülteci hukuku, savaş suçları ve insan hakları ihlalleri gibi insani yönü ağır basan konularda, hukukun katı kurallar yerine daha geniş bir yorum çerçevesine sahip olması gerekir.

Dolayısıyla, YZ hâkimleri hukuki tutarlılığı ve öngörülebilirliği artırma potansiyeline sahip olsa da, hukukun değişen doğasına adapte olma konusunda yetersiz kalabilir. Hukukun yalnızca geçmiş verilere dayanarak işlemesi yerine, toplumsal değerleri ve yeni hukuki gelişmeleri göz önünde bulundurması gerekir. Bu nedenle, YZ hâkimlerinin hukuki tutarlılığı ve öngörülebilirliği artırmak için bir araç olarak kullanılması, ancak nihai kararların insan yargıçlar tarafından değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi daha dengeli bir yaklaşım sunmaktadır.

¹⁹ **DIXON**, Herbert B. : Artificial Intelligence and Bias. *The Judges' Journal*, V.63, No.1, 2024, s. 37–39.

²⁰ **MCLAUGHLIN**, Mark: Regulating Artificial Intelligence in International Investment Law, *The Journal of World Investment & Trade*, V.24, No.2, 2023, s. 256–300.

²¹ **NISHANT**, Rohit/ **SCHNECKENBERG**, Dirk / **RAVISHANKAR**, MN: The formal rationality of artificial intelligence-based algorithms and the problem of bias, *Journal of Information Technology*, V.39, No.1, 2024, s. 19–40.

D. Kötüye Kullanımları Önleme

Yapay zekâ, hâkimler üzerindeki siyasi baskılar, tehditler ve yolsuzluk riskleri gibi olumsuzluklardan etkilenmez. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Kararları bu bakımdan değerlendirilebilir. UCM'nin verdiği bazı kararlar, devletlerin veya güçlü uluslararası aktörlerin etkisinde kaldığı iddialarıyla eleştirilmektedir. Örneğin, ABD'nin UCM yargı yetkisini tanımaması ve mahkemeye baskı yapması, uluslararası hukuk açısından büyük bir sorundur. Eğer YZ destekli bir yargılama mekanizması olsaydı, kararlar tamamen delillere dayalı olur ve siyasi etkilere daha az maruz kalırdı.²²

Bu bağlamda yapay zekâ hâkimliği fikri, hukuki tutarlılık ve tarafsızlık açısından bazı avantajlar sunsa da, bu teknolojinin kötüye kullanılma olasılığı ciddi bir endişe kaynağıdır. Hukukun bağımsızlığı ve adaletin korunması için YZ'nin siyasi, ekonomik veya ideolojik çıkarlar doğrultusunda manipüle edilmesini önlemek büyük önem taşımaktadır. Eğer YZ hâkimleri belirli gruplar veya hükümetler tarafından kontrol edilirse, hukukun araçsallaştırılması riski ortaya çıkabilir. Bu nedenle, YZ hâkimliğinin adil, şeffaf ve hesap verebilir bir sistem içinde işlemesi gereklidir.²³

Öncelikle, YZ'nin eğitildiği veri setlerinin ve algoritmalarının manipülasyona açık olması, kötüye kullanımın en büyük risklerinden biridir. Eğer YZ sistemleri belirli bir siyasi ideolojiye, hükümete veya ekonomik çıkar grubuna hizmet edecek şekilde programlarsa, adil yargılama ilkesi ciddi şekilde ihlal edilebilir. Örneğin, otoriter bir rejim, YZ'yi politik muhalifleri hedef almak veya belirli davalarda hükümet lehine kararlar vermek için kullanabilir. Bu durum, hukukun tarafsızlığına ve bağımsız yargı ilkesine doğrudan zarar verebilir. Bir yapay zekâ hâkiminin, bilinçli bir şekilde belirli türdeki davalarda sürekli

²² **VECELLIO SEGATE**, Riccardo: Cognitive Bias, Privacy Rights, and Digital Evidence in International Criminal Proceedings: Demystifying the Double-Edged ai Revolution, *International Criminal Law Review*, V.21, No.2, 2021, s. 242-279.

²³ **KAMAL**, Baraa Munther / **RASHID**, Marivan Mustafa : The role of international criminal law in protecting human rights from risks Misuse of artificial intelligence, *Journal of STEPS for Humanities and Social Sciences*, V.1, No.3, 2022.

aynı yönde karar vermesi, hukukun tarafsızlık ilkesini zedeleyen sistematik bir haksızlık yaratabilir.²⁴

Bir diğer önemli risk, YZ sistemlerinin siber saldırılara açık olmasıdır.²⁵ YZ hâkimleri, merkezi bir sistem üzerinden çalıştığı için, dış müdahalelere ve algoritmik manipülasyonlara karşı savunmasız olabilir. Eğer kötü niyetli aktörler YZ sistemine sızarak karar mekanizmasını değiştirebilirse, hukuki kararlar doğrudan yönlendirilebilir ve sistemin bütünlüğü zedelenebilir. Örneğin, uluslararası bir ticari anlaşmazlıkta, güçlü bir küresel şirket YZ sistemini manipüle ederek lehine kararlar verilmesini sağlayabilir. Benzer şekilde, uluslararası ceza davalarında, güçlü devletler YZ'ye müdahale ederek kendilerine yönelik suçlamaların düşmesini sağlayabilir. Bu tür bir senaryo, yapay zekâ hâkimliği fikrinin güvenilirliğini ciddi şekilde zayıflatacaktır.

Ayrıca, YZ hâkimlerinin algoritmik süreçlerinin şeffaf olmaması, kötüye kullanım riskini artırabilir. Daha önce ifade edildiği gibi insan hâkimler verdikleri kararları gerekçelendirmek zorundayken, YZ sistemlerinin karar verme süreçleri genellikle “kara kutu” (black box) niteliğindedir ve dış denetime kapalı olabilir.²⁶ Eğer bir YZ hâkimi, neden belirli bir kararı verdiğini şeffaf bir şekilde açıklayamıyorsa, bu durum hukuki hesap verebilirlik açısından büyük bir boşluk yaratır. YZ'nin verdiği kararların nasıl şekillendiğini anlamak mümkün olmazsa, adaletsiz veya taraflı kararların tespit edilmesi de zorlaşır. Bu durum, bireylerin adil yargılanma hakkını doğrudan ihlal edebilir.²⁷

²⁴ **ULENAERS**, Jasper: The Impact of Artificial Intelligence on the Right to a Fair Trial: Towards a Robot Judge? *Asian Journal of Law and Economics*, V.11, No.2, 2020. <https://doi.org/10.1515/ajle-2020-0008>

²⁵ **RAST**, Cladua : Cybersecurity Threats to the Judiciary, *The Judges' Journal*, V.62, No.3, 2023, s. 16–19.

²⁶ “Black Box” terimi, girişleri ve çıkışları bilinen, ancak iç mekanizması tam olarak anlaşılamayan veya şeffaf olmayan sistemleri tanımlamak için kullanılır. YZ sistemlerinin iç işleyişinin , özellikle de derin öğrenme ve büyük ölçekli makine öğrenimi modellerinde, insanlar tarafından tam olarak anlaşılamaz veya açıklanamaz olmasına atıfla kullanılmaktadır. Daha fazla bilgi için bknz **BROŹEK**, Bartosz/ **MICHAŁ** Furman/ **MAREK** Jakubiec/ **BARTŁOMIEJ** Kucharzyk: The black box problem revisited. Real and imaginary challenges for automated legal decision making, *Artificial Intelligence and Law*, V. 32, No.2, 2024, s. 427–440.

²⁷ **KUCINA**, Irena: Challenges of Digitalisation in Judicial System, *Socrates (Riga)*, V.2022, No.2, 2022, s. 51–60.

Bütün bu riskler göz önüne alındığında, YZ hâkimliğinin kötüye kullanımını önlemek için bir dizi denetim ve kontrol mekanizması oluşturulmalıdır. Öncelikle, uluslararası bağımsız kuruluşlar YZ sistemlerini düzenli olarak denetlemeli ve hukuki süreçlerin tarafsızlığını garanti altına almalıdır. YZ hâkimleri, tamamen hükümetlerin veya özel şirketlerin kontrolüne bırakılmamalı, bağımsız hukuk kurulları tarafından da denetlenmelidir. Ayrıca, YZ kararlarının sürekli olarak insan yargıçlar tarafından gözden geçirilmesi sağlanmalı ve sistemin hukuki normlara uygunluğunun korunması için mekanizmalar oluşturulmalıdır.²⁸ Dolayısıyla, YZ hâkimliğinin kötüye kullanımı, hukukun bağımsızlığı ve adaletin tarafsızlığı açısından ciddi riskler taşımaktadır.

2. YAPAY ZEKÂ HÂKİMLİĞİNİN RİSKLERİ

A. Adil Yargılanma Hakkı ve İnsan Faktörünün Eksikliği

Adil yargılanma hakkı (AİHS Madde 6), mahkemeye erişim, savunma hakkı ve insani değerlendirme gibi unsurları içerir. YZ sistemleri, empati, vicdan ve insani sezgiler gerektiren durumları yeterince değerlendiremeyebilir. Mülteci Davaları ve vicdani kararlar bu açıdan değerlendirilebilir. Suriye savaşından kaçan mültecilerin iltica talepleri, yalnızca hukuki kriterlere değil, insani koşullara da bağlıdır. Bir YZ hâkimi, sadece yasa metnine bakarak başvuruyu reddedebilir, ancak insan hâkim, başvuru sahibinin travmasını ve savaş koşullarını göz önünde bulundurabilir.²⁹

Yapay zekâ tabanlı yargı sistemleri, karar süreçlerini hızlandırma ve insan kaynaklı önyargıları minimize etme iddiasıyla geliştirilse de, adil yargılanma hakkı açısından ciddi endişelere yol açmaktadır. Hukukun temel ilkelerinden biri olan adil yargılanma hakkı, yalnızca belirli prosedürel güvencelerle sınırlı olmayıp, sürecin meşruiyetine ve tarafların hakkaniyet duygusuna da dayanır. Ancak, yapay zekâ

²⁸ OLIVEIRA, Manuel/ BRANDS, Justus/ MASHUDI, Judith ; LIEFOOGHE, Baptist ; HORTENSIUS, Ruud: Perceptions of artificial intelligence system's aptitude to judge morality and competence amidst the rise of Chatbots. *Cognitive Research: Principles and Implications*, V.9, No.1, 2024, s. 47-20.

²⁹ DIAS, Stephanie Almeida de Jesus/ RENATO Máximo Sátiro : Artificial intelligence in the judiciary: A critical view, *Futures : The Journal of Policy, Planning and Futures Studies*, S. 164, 2024, s. 103493.

hâkimliği bu unsurları tam anlamıyla karşılayabilecek bir mekanizma sunmamaktadır.³⁰

Öncelikle, yapay zekânın karar alma süreci şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından önemli boşluklar barındırmaktadır. Bir yapay zekâ sisteminin belirli bir karara nasıl ulaştığı, çoğu zaman bahsettiğimiz kara kutu problemine takılmaktadır. Sistem büyük veri setleri ve algoritmik modeller üzerinden işlem yaparken, bu sürecin detayları hukukçular, sanıklar ve kamuoyu tarafından anlaşılabilir olmayabilir. Adil yargılanma hakkı, yalnızca sürecin hukuki kurallara uygun olmasını değil, aynı zamanda anlaşılabilir, denetlenebilir ve itiraz edilebilir olmasını gerektirir. Ancak yapay zekâ tabanlı bir karar mekanizması, kararın gerekçelendirilmesi ve insanların süreci içselleştirmesi bakımından eksiklikler taşıyabilir.³¹

Diğer bir sorun, yapay zekânın veri bağımlılığı nedeniyle geçmiş yargı kararlarındaki hataları ve önyargıları yeniden üretebilmesidir. Eğer bir yapay zekâ modeli geçmişte önyargılı kararlar içeren bir veri setiyle eğitilmişse, bu önyargıları sürdürebilir ve sistemik adaletsizlikleri pekiştirebilir. Böyle bir durumda, yapay zekâ hukuku uygulamak yerine, mevcut güç dinamiklerini ve ayrımcı kalıpları pekiştiren bir araç hâline gelebilir.

Bu nedenlerle, duyarlılık ve bağlamsal değerlendirme eksikliği, yapay zekâ hâkimliği açısından ciddi bir handikaptır. Adil yargılanma hakkı sadece formel hukuki normlarla değil, aynı zamanda insani değerlendirme, merhamet, ahlaki sezgi ve sosyal bağlamı anlama gibi unsurlarla da ilişkilidir. Hukukun katı kuralların ötesinde, insani bir yönü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yapay zekâ hâkimliği bu boyutta ciddi eksiklikler taşımaktadır.³²

³⁰ **GEWIRTZ**, Jerry. M.: Artificial Intelligence May Assist, but Can Never Replace, the Judicial Decision-Making Process of Human Judges, *The Florida Bar Journal*, V.98, No.6, 2024, s. 8.

³¹ Bknz, **KORNILAKIS**, Kornilakis/ **ANGELOS**, Geörgios Nouskalēs/ **PERGANTİS**, Vassilis/ **TZİMAS**, Themistoklis: *Artificial Intelligence and Normative Challenges: International and Comparative Legal Perspectives* (1st ed.), Springer International Publishing AG. 2023.

³² **VAN BERKEL**, Niels/ **TAG**, Benjamin / **GONCALVES**, Jorge/ **HOSIO**, Simo: Human-centred artificial intelligence: a contextual morality perspective, *Behaviour / Information Technology*, V.41, No.3, 2022, s. 502–518.

Yapay zekâ hâkimliğinin en büyük dezavantajlarından biri de insan faktörünün ortadan kalkmasıdır. Hukuk, yalnızca yazılı kurallardan ibaret değildir; aynı zamanda etik, vicdan ve toplumsal normlarla iç içe geçmiş bir pratik olarak işler. Ancak, yapay zekâ tabanlı bir hâkim duygusal zekâ, empati ve sezgi gibi insana özgü bilişsel süreçlerden yoksundur.³³ Örneğin, bir hâkim yalnızca yasa maddelerini yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda tarafların niyetlerini, içinde buldukları koşulları, pişmanlık düzeylerini ve toplumsal etkileri de değerlendirir. Ceza hukuku bağlamında, sanığın içinde bulunduğu ruh hâli, suçu işleme biçimi ve mağdurun durumu gibi unsurlar, hukuki kararın şekillenmesinde belirleyici olabilir. Ancak bir yapay zekâ, bu tür bağlamsal nüansları değerlendirme yetisine sahip değildir.³⁴

Öte yandan, hukuk sistemleri tarihsel olarak yargıcın takdir yetkisine dayanır. Takdir yetkisi, belirli durumlarda hukukun katı kurallarına esneklik kazandırarak, bireysel adaleti sağlamak için kullanılır. Ancak, yapay zekâ temelli bir hâkimlik sistemi kesin kurallara bağlıdır ve insani takdir yetkisini kullanamaz. Bu da katı ve mekanik kararların verilmesine, bireysel hakların göz ardı edilmesine ve bazen adaletsiz sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir.³⁵

Bir diğer kritik nokta, yapay zekânın duygusal ve etik sorumluluk taşıyamamasıdır. İnsan hâkimler verdikleri kararların sosyal etkilerini düşünerek hareket edebilirken, yapay zekâ için böyle bir bilinç söz konusu değildir. Eğer bir mahkeme kararı toplumda büyük bir tepki yaratırsa, bir insan hâkim durumu değerlendirebilir, vicdani bir hesaplaşma yaşayabilir ve gerekirse kararını gözden geçirebilir. Ancak, yapay zekâ sistemleri ahlaki sorumluluk hissine sahip olmadıkları için, mekanik ve soğuk bir şekilde karar almaya devam eder.

Sonuç olarak, yapay zekâ hâkimliği, hukukun insanî yönünü dışlayarak, adil yargılanma hakkı ve insan faktörü açısından ciddi riskler

³³ **WIECZOREK**, Krzysztof: The Conscience of a Machine? Artificial Intelligence and the Problem of Moral Responsibility, *Er(r)Go (Katowice)*, V.1, No.42, 2021, s. 15–34.

³⁴ **HOLLISTER**, Debra. L./ **GONZALEZ**, Avelino/ **HOLLISTER**, James: Contextual Reasoning in Human Cognition and the Implications for Artificial Intelligence Systems, In *Modeling and Using Context*, Vol. 10257, Springer International Publishing AG, 2017, s. 599–608.

³⁵ **KANNAL**, Ruith/ **SCHILD**, Uri, / **ZELEZNIKOW**, John: Modeling the Evolution of Legal Discretion. An Artificial Intelligence Approach, *Ratio Juris*, V.20, No.4, 2007, s. 530–558.

taşımaktadır. Hukuk yalnızca kurallar bütünü değil, insanların haklarını ve özgürlüklerini korumaya yönelik dinamik bir süreçtir. Bu bağlamda, yapay zekâ hâkimliği hukukun temel felsefi ve etik ilkeleriyle nasıl uyum sağlayabileceği konusunda ciddi bir sorgulama gerektirmektedir.³⁶

B. Hesap Verebilirlik Sorunu

Bir YZ hâkimi yanlış karar verdiğinde, sorumluluk kime ait olacaktır? Uluslararası hukukta devletler ve bireyler sorumluluk taşıırken, bir yapay zekâ sisteminin cezai veya hukuki sorumluluk taşıması nasıl sağlanacaktır? Mesela otomatik karar verme sistemleri bu bakımdan bir örnektir. Avrupa’da bazı göçmenlerin, otomatik algoritmalarla vize veya iltica başvurularının reddedildiği vakalar yaşanmıştır. Eğer YZ sistemleri yanlış kararlar alırsa, bireylerin itiraz mekanizması nasıl işleyecektir?

Hukukun temel ilkelerinden biri olan hesap verebilirlik, karar vericinin eylemlerinin gerekçelendirilebilir, sorgulanabilir ve denetlenebilir olmasını gerektirir. Demokratik hukuk sistemlerinde yargıçlar verdikleri kararların sorumluluğunu taşır ve bu kararlar, hukuki yollarla itiraz edilebilir, üst mahkemelerde incelenebilir ve gerekirse yargı etiği çerçevesinde değerlendirmeye alınabilir. Ancak yapay zekâ hâkimliği söz konusu olduğunda, hesap verebilirlik ilkesi açısından ciddi boşluklar ve riskler ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle, yapay zekânın karar mekanizması çoğu zaman şeffaflıktan uzaktır. Yapay zekâ sistemleri, büyük veri setleri ve karmaşık algoritmalar üzerinden işlem yaparak sonuç üretir. Ancak, bu süreçlerin nasıl işlediği genellikle bir kara kutu problemi yarattığını belirttik. Bir yapay zekâ modeli belirli bir karara nasıl ulaştığını net bir şekilde açıklayamayabilir ve sistemin geliştiricileri dahi modelin iç işleyişini tam olarak öngöremeyebilir. Bu durumda, bir mahkeme kararının hangi kriterlere dayanarak verildiği, hangi verilere nasıl ağırlık atfedildiği ve algoritmanın hangi mantık zinciriyle hareket ettiği belirsiz hale gelebilir. Oysa hukukta her kararın gerekçelendirilmesi zorunludur ve bu gerekçeler anlaşılır, denetlenebilir ve eleştirilebilir olmalıdır.

Diğer bir sorun, hukuki sorumluluğun kimde olduğu meselesidir. Geleneksel yargı sisteminde, bir yargıcın hatalı karar vermesi durumunda itiraz mekanizmaları ve hukuki yaptırımlar devreye girer.

³⁶ FINE, Anna/ LE, Stephanie / MILLER, Monica K.: Content Analysis of Judges’ Sentiments Toward Artificial Intelligence Risk Assessment Tools, *Criminology, Criminal Justice, Law / Society*, V.24, No.2, 2023, s. 31–46.

Ancak bir yapay zekâ hâkimi hatalı ya da adaletsiz bir karar verdiğinde, bu kararın sorumluluğu kime ait olacaktır? Sistemi tasarlayan yazılım mühendisleri mi, onu kullanan mahkeme mi, yoksa algoritmayı eğiten veri bilimcileri mi? Hesap verebilirlik açısından bu tür belirsizlikler, hukuki güvenliğin zedelenmesine yol açabilir.³⁷

Ayrıca, yapay zekânın verdiği kararların itiraz edilebilirliği de sorunludur. İnsan hâkimler tarafından verilen kararlar, hukuki süreçler çerçevesinde yeniden değerlendirilebilir ve temyiz edilebilir. Ancak bir yapay zekâ sisteminin verdiği karar salt algoritmik çıktıya dayandığında, bu kararın nasıl temyiz edileceği tartışmalıdır. Bir mahkeme, yapay zekâ tarafından verilen bir kararı hangi hukuki ve teknik çerçevede yeniden ele alacaktır? Eğer yapay zekânın hesaplama süreci insan hukukçular tarafından tam olarak anlaşılıyorsa, bu kararların itiraz edilebilirliği büyük ölçüde sınırlanabilir ve yargı sisteminde otoriter, tartışmasız bir mekanizmaya dönüşebilir.

Bunun yanı sıra, yapay zekânın bağımsızlığı ve tarafsızlığı da hesap verebilirlik açısından önemli bir tartışma konusudur. İnsan hâkimler tarafsız olmayı garanti altına almak için etik kurallar ve hukuki denetim mekanizmaları çerçevesinde hareket eder. Ancak belirtildiği gibi yapay zekâ sistemleri, eğitildikleri veri setlerine ve kullanılan algoritmalara bağımlıdır. Eğer bir sistem belirli bir politik görüşe, sosyal yapıya ya da ekonomik çıkar grubuna hizmet eden verilerle eğitilmişse, kararlarında sistematik bir taraflılık oluşabilir.³⁸ Üstelik, yapay zekânın yanlışlık gösterdiği fark edilse bile, bu yanlışlığın nasıl düzeltileceği ve sistemin nasıl denetleneceği belirsiz olabilir. İnsan hâkimler etik ihlaller nedeniyle görevden alınabilirken, yapay zekâ sistemlerinde bu tür bir etik sorumluluk mekanizması bulunmamaktadır.³⁹

³⁷ **BASHAYREH**, Mohammad/ **SIBAI**, Fadi. N / **TABBARA**, Amer: Artificial intelligence and legal liability: towards an international approach of proportional liability based on risk sharing, *Information / Communications Technology Law*, V. 30, No. 2, 2021, s. 169–192.

³⁸ **KAVOLIŪNAITĒ-RAGAUSKIENĒ**, Egle: Artificial Intelligence in Manipulation: The Significance and Strategies for Prevention, *Baltic Journal of Law / Politics*, V.17, No.2, 2024, s. 116–141.

³⁹ **ALQODSI**, Enas Mohammed/ **GURA**, Dmitry: High tech and legal challenges: Artificial intelligence-caused damage regulation, *Cogent Social Sciences*, V. 9, No. 2, 2023.

Dolayısıyla, hukukun toplumsal kabulü ve meşruiyet açısından hesap verebilirlik sorunu ortaya çıkabilir. Hukuk yalnızca yasaların uygulanması meselesi değil, aynı zamanda toplumun hukuki süreci içselleştirmesi ve hukuka güven duymasıyla ilgili bir olgudur. İnsan hâkimlerin verdiği kararlar bazen tartışmalı olsa da, bu kararların arkasında bir insani muhakeme süreci olduğu kabul edilir. Ancak bir yapay zekâ sisteminin verdiği kararlar katı, soğuk ve duygudan yoksun olarak algılanabilir. Bu da, toplumun yargı sistemine olan güvenini sarsabilir ve hukukun otoritesini zayıflatabilir. Sonuç olarak, hesap verebilirlik ilkesi gereği yapay zekâ hâkimliği ciddi dezavantajlar doğurabilir. Şeffaflık eksikliği, hukuki sorumluluk belirsizliği, itiraz mekanizmalarındaki yetersizlik, tarafsızlık sorunu ve hukukun toplumsal meşruiyetinin zedelenmesi, bu sistemin en büyük riskleri arasında yer almaktadır. Hukukun temel ilkelerinden biri olan hesap verebilirlik sağlanmadığında, adalet sisteminin demokratik meşruiyeti sarsılabilir ve yargı mekanizması giderek otoriter ve sorgulanamaz bir hale gelebilir.

C. Yapay Zekâ Algoritmalarındaki Önyargılar

YZ sistemleri, öğrendikleri veri setlerine bağlı olarak bilinçsiz önyargılar geliştirebilir. Uluslararası hukukta farklı kültürel ve hukuki gelenekler bulunur, ancak YZ, batı merkezli bir hukuk anlayışına daha yatkın olabilir.⁴⁰ ABD’de Algoritmik Yargılamalar bu açıdan değerlendirilebilir. ABD’de bazı mahkemelerde kullanılan YZ destekli sistemler, siyahi sanıklara daha yüksek suç işleme riski attığı için eleştirilmiştir. Tartışmalarda özellikle Z’nin etik, adalet ve ahlaki değerlerden yoksun bir şekilde algoritmik insani yardım yaklaşımları oluşturduğunu ve mevcut YZ dinamiklerinin insanlığı korumada ve mültecilerin çektiği acıları hafifletmede yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Bu durum, veri gizliliği ve mahremiyetine ilişkin birçok sorunu gündeme getirmektedir. Mülteciler, sığınmacılar, göçmenler ve vatansız kişilere ait verilerin uluslararası kuruluşlar ve hükümetler tarafından jeostratejik, jeopolitik, jeo-mühendislik, tıbbi araştırma, sosyo-ekonomik ve demografik amaçlarla kullanılabileceği ve manipüle edilebileceği belirtilmektedir. YZ’nin insan duyarlılığı, eleştirel düşünme ve insanlara özgü öznel ve nesnel özelliklerinden yoksun

⁴⁰ VECELLIO SEGATE, Riccardo: Cognitive Bias, Privacy Rights, and Digital Evidence in International Criminal Proceedings: Demystifying the Double-Edged ai Revolution, *International Criminal Law Review*, V.21, No.2, 2021, s. 242–279.

olduğu ifade edilmektedir. İnsan hakları temelli bir yaklaşımı benimseyen uzmanlar, sürdürülebilir yapay zekâ için algoritmik insani yardımın yeni YZ teknolojileri içinde yeniden programlanmasını önermektedir.⁴¹

Benzer bir durum, uluslararası hukukta farklı devletlere karşı ayrımcılık oluşturabilir mi?, sorgulaması devam edecek görülüyor. Yapay zekâ sistemlerinin objektif ve tarafsız olduğu yönündeki yaygın algıya rağmen, bu sistemlerin temelinde insan eliyle oluşturulmuş veri setleri ve algoritmalar bulunmaktadır. Yapay zekânın karar verme süreci, büyük ölçüde eğitildiği veri setlerinin içeriğine ve algoritmanın tasarımına bağlıdır. Ancak bu süreç, veri önyargıları, metodolojik hatalar ve sistemik ayrımcılık riskleri barındırmaktadır.⁴²

Önyargılar, genellikle kullanılan verilerin geçmişteki adaletsizlikleri yansıtmasından kaynaklanır. Eğer yapay zekâ modeli, geçmiş mahkeme kararlarına veya tarihsel hukuki uygulamalara dayanarak eğitilmişse, bu sistem önceden var olan hukuki önyargıları ve ayrımcılıkları otomatik olarak yeniden üretebilir. Örneğin, belirli etnik grupların daha sık mahkûm edildiği veya belirli suçlar için daha ağır cezalar verildiği bir geçmiş veri setiyle eğitilen yapay zekâ, aynı kalıpları tekrarlayabilir. Bu durum, mevcut adaletsizlikleri pekiştirerek yapay zekâ temelli yargının hukuki eşitliği ihlal etmesine yol açabilir.

Bir diğer sorun, algoritmik modelin hangi kriterlere öncelik verdiği ve nasıl optimize edildiğiyle ilgilidir. Yapay zekâ sistemleri genellikle istatistiksel doğruluk ve verimlilik üzerine inşa edilir, ancak hukukun temel ilkeleri bu tür ölçümlerle tam olarak örtüşmez. Örneğin, bir yapay zekâ modelinin “mükerrer suç işleme olasılığı” üzerine tahminler yapması istenirse, bu model daha önce suç işlemiş bireyleri otomatik olarak daha yüksek risk kategorisine sokabilir. Ancak, bu tür tahminler her bireyin hukuki olarak eşit muamele görmesi gerektiği ilkesine aykırı olabilir ve önyargılı profillemeye riski taşıyabilir.

Ayrıca, yapay zekânın önyargıları sadece veri kaynaklarından değil, aynı zamanda modelin tasarımındaki bilinçli veya bilinçsiz

⁴¹ AHMAD, Nafees: Refugees and Algorithmic Humanitarianism: Applying Artificial Intelligence to RSD Procedures and Immigration Decisions and Making Global Human Rights Obligations Relevant to AI Governance, *International Journal on Minority and Group Rights*, V. 28, No. 3, 2021, s. 367–435.

⁴² SEGEV, Re'em: Artificial Intelligence, Discrimination, Fairness, and Other Moral Concerns, *Minds and Machines (Dordrecht)*, V.34, No.4, 2024.

tercihlerden de kaynaklanabilir. Algoritma geliştiricileri, sistemin nasıl çalışması gerektiğine dair belirli varsayımlar yaparlar ve bu varsayımlar farkında olmadan belirli sosyal grupları avantajlı veya dezavantajlı hale getirebilir. Bu, yapay zekâ hâkimliğinin yalnızca hukuki değil, aynı zamanda etik bir mesele olduğunu gösterir.⁴³ Çünkü tarafsızlık, yalnızca insan hâkimlerden beklenen bir erdem değil, aynı zamanda yapay zekâ sistemlerinin temel bir gereksinimi olmalıdır. Ancak mevcut teknoloji, yapay zekânın gerçekten tarafsız olmasını garanti altına alacak bir mekanizma sunamamaktadır.

Bunun yanı sıra, önyargılı yapay zekâ sistemleri küresel adalet ve insan hakları açısından da ciddi sorunlar doğurabilir.⁴⁴ Özellikle uluslararası hukuk bağlamında, yapay zekâ hâkimliğinin belirli ülkelerin veya kültürel sistemlerin lehine sonuçlar üretme ihtimali bulunmaktadır. Eğer bir yapay zekâ modeli, belirli bir hukuki gelenek veya siyasi sistemin normlarını içeren verilerle eğitilirse, küresel çapta hukuki eşitliği sağlama yeteneği ciddi şekilde sınırlanabilir.⁴⁵

Yapay zekâ hâkimliğinin uluslararası hukukta uygulanması, ulusal hukuk sistemlerindeki sorunlardan daha karmaşık ve çok boyutlu bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁶ Uluslararası hukuk, devletlerarası ilişkileri, insan haklarını ve küresel adaleti kapsayan bir hukuk sistemidir. Ancak bu sistem, normatif çeşitliliğe, siyasi dengelere ve kültürel farklılıklara dayalı olduğu için, tamamen otomatikleştirilmiş bir yargı mekanizması ile ne ölçüde uyumlu olabileceği tartışmalıdır.

Öncelikle, uluslararası hukukta hâkim olan esneklik ve çok taraflılık ilkesi, yapay zekâ sistemleriyle doğal bir gerilim içindedir. Uluslararası hukukta esneklik, hukuk normlarının katı, mutlak ve değişmez olmaktan ziyade değişen koşullara, aktörlere ve uluslararası dinamiklere uyum sağlayabilir nitelikte olmasıdır. Bu esneklik, birkaç

⁴³ SANGCHUL Park: Bridging the global divide in AI regulation: A proposal for a contextual, coherent, and commensurable framework. *Washington International Law Journal*, V.33, No.2, 2024, s. 216–269.

⁴⁴ ZAVRŠNIK, Aleš: Criminal justice, artificial intelligence systems, and human rights, *ERA-Forum*, V.20, No.4, 2020, s. 567–583. <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00602-0>

⁴⁵ BURRI, Thomas: International Law and Artificial Intelligence, *German Yearbook of International Law*, V. 60, No.1, 2018, s. 91–108.

⁴⁶ Bknz, LEE, Jaemin: *Artificial Intelligence and International Law* (1st ed.), Springer, 2022.

farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Soft Law olarak tanımlanan bağlayıcı olmayan, ancak devletlerin ve uluslararası örgütlerin davranışlarını yönlendiren ilkeler ve normlar ile sağlanmaktadır, örneğin BM Genel Kurulu kararları, Paris İklim Anlaşması'nın belirli hükümleri. Ayrıca mahkemeler ve uluslararası hukukçular, mevcut hukuk normlarını yeni durumlara uyarlayarak yorumlayabilir örneğin, insancıl hukukun siber savaşa nasıl uygulanacağına dair tartışmalar bu yönde ilerlemektedir. Öte yandan devletlerin uygulamaları ve uluslararası teamüller zamanla yeni hukuki normlara dönüşebilmektedir; insan müdahale doktrini veya deniz hukukunda yeni gelişmeler bu bakımdan değerlendirilebilir. Antlaşmalarda da esneklik mekanizmaları vardır; bazı uluslararası anlaşmalar, taraflara istisnai durumlar için özel hükümler veya çekince (reservation) koyma hakkı tanır. Örneğin; Kyoto Protokolü'nde gelişmekte olan ülkelere esneklik sağlanması veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) zamanla içtihadını güncelleyerek değişen toplumsal normlara uyum sağlaması bu açıdan düşünülmelidir.

Uluslararası hukukta çok taraflılık ise, küresel veya bölgesel meselelerin iki taraflı (bilateral) değil, birden fazla devlet ve uluslararası aktörün katılımıyla çözümlenmesi anlayışıdır. Çok taraflılık, uluslararası iş birliğini güçlendiren ve kolektif karar alma mekanizmalarına dayanan bir ilkedir. Birden fazla devletin taraf olduğu ve uluslararası normlar belirleyen Birleşmiş Milletler Şartı, Paris İklim Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü kuralları bu bakımdan önemli türleridir. Üstelik Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, tahkim merkezleri ve diplomatik forumlar çok taraflı hukukun uygulayıcılarıdır. Bu nedenle uluslararası hukuk, hem esneklik hem de çok taraflılık içeren bir sistemdir. Esneklik, uluslararası hukukun değişen küresel dinamiklere uyum sağlamasına yardımcı olurken, çok taraflılık devletler arası iş birliği ve hukuki normların daha geniş bir meşruiyet kazanmasını sağlar. Ancak, fazla esneklik hukukun bağlayıcılığını zayıflatabilir, fazla katı çok taraflılık ise devletlerin uyum sağlama isteğini azaltabilir. Dolayısıyla, uluslararası hukuk sabit ve değişken unsurlar arasında bir denge kurarak gelişmeye devam eder.

Uluslararası hukukun işleyişi bu ve benzeri nedenlerle büyük ölçüde diplomatik müzakerelere, devletlerarası uzlaşmalara ve hukuki yorumlamalara dayalıdır. Ancak yapay zekâ, belirli kurallar çerçevesinde işlem yapan bir sistemdir ve diplomatik manevraları, devletler arasındaki güç dengelerini veya politik bağlamları anlamaktan yoksundur. Bu,

yapay zekâ hâkimliğinin uluslararası hukukta ne kadar uygulanabilir olduğu konusunda ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır.

Ayrıca, uluslararası mahkemeler (örneğin Uluslararası Adalet Divanı veya Uluslararası Ceza Mahkemesi) genellikle karmaşık ve çok boyutlu davalara bakar. Bu davalar, hukuki argümanların yanı sıra politik, tarihsel ve ahlaki unsurlar içerir. Uluslararası mahkemeler, hukuki çerçevenin yanı sıra ahlaki unsurlar içeren davalarla da karşılaşır. Ahlaki unsurlar genellikle insan hakları, savaş suçları, soykırım, etnik temizlik ve toplumsal adalet konularında ortaya çıkar. Bu tür davalarda mahkemeler, hukukun yanı sıra evrensel etik ilkeleri, insan onuru, adaletin vicdani boyutu ve uluslararası toplumun değerleri gibi unsurları da göz önünde bulundurur. Bu bakımdan ahlaki unsurların öne çıktığı en önemli davalar; örneğin Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri (1945-1948); Nazi ve Japon savaş suçlarının yargılanması sırasında, sadece pozitif hukuk kuralları değil, doğal hukuk, insanlık vicdanı ve evrensel etik normlar temel alındı.⁴⁷ Uluslararası Adalet Divanı (ICJ) – 1996 Nükleer Silahların Kullanımının Hukukiliği Tavsiye Kararında mahkeme, nükleer silahların kullanımıyla ilgili hukuki bir çerçeve sunarken, insanlığın ortak vicdanı, insan onuruna saygı ve insan neslinin devamı gibi ahlaki ilkeleri de tartıştı.⁴⁸ Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) – Lubanga Davası (2006-2012); Çocuk askerlerin kullanımı, sadece savaş suçu olarak değil, ahlaki açıdan insan onuruna aykırı bir eylem olarak ele alındı.⁴⁹

Burada özellikle iki farklı olguya dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Bir yandan yapay zeka uluslararası hukuk literatürüne ve buna dayanan tüm verilere sahip olması bakımından siyasi ve diplomatik süreçlerden bağımsız çıkarım yapabilecek bir potansiyel iken, diğer yandan akıl yürütme ve yorumlamanın gerekli olduğu güç dengeleri ve politik bağlamlar gibi durumlarda yetersiz kalabileceği gibi pekala manipüle de edilebilir olmasıdır. Bir insan hâkim, hukuki normları yorumlarken bu

⁴⁷ TEITEL, Ruti : Toward a Theory of Transitional Justice. In *Transitional Justice*, Oxford University Press, 2001

⁴⁸ International Court of Justice: Advisory Opinion on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons - Declarations and Separate Opinions Not Reproduced at 35 I.L.M. 809 (1996). *International Legal Materials*, V. 35, No.6, 1996, s. 1343–1358. <https://doi.org/10.1017/S0020782900024049>

⁴⁹ DRUMBL, Mark A: *Reimagining Child Soldiers in International Law and Policy* (1st ed., pp. xii–xii). Oxford University Press, 2012. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199592654.001.0001>

bağlamsal faktörleri göz önünde bulundurabilir. Ancak bir yapay zekâ modeli, hukukun siyasi ve insani boyutlarını dikkate almadan, sadece veriler üzerinden işlem yaparak mekanik kararlar üretebilir. Bu, uluslararası mahkemelerin verdiği kararların meşruiyetini ve küresel kabul edilebilirliğini zayıflatabilir.

Bir diğer sorun, yapay zekâ hâkimliğinin uluslararası hukukun egemenlik ilkesiyle nasıl bağdaştırılacağıdır.⁵⁰ Uluslararası hukukta devletlerin bağımsızlığı ve iç işlerine karışmama prensibi esastır. Ancak yapay zekâ sistemleri küresel ölçekte merkezi veri kaynaklarına ve algoritmalara dayanarak çalıştığında, belirli ülkelerin hukuki sistemlerini veya ideolojik yaklaşımlarını dolaylı olarak dayatma riski doğabilir. Örneğin, bir yapay zekâ modeli Batı hukuku temelli bir sistemle eğitildiyse, bu modelin farklı hukuk geleneklerine sahip devletler için adil ve tarafsız kararlar verebilmesi tartışmalı olacaktır. Bu da, yapay zekâ hâkimliğinin uluslararası hukuk açısından ne kadar meşru bir araç olabileceğini sorgulamamıza neden olmaktadır.

Öte yandan, uluslararası hukukun temel taşlarından biri olan insan hakları perspektifinden bakıldığında, yapay zekâ hâkimliği çeşitli riskler barındırmaktadır.⁵¹ Uluslararası insan hakları hukuku, bireylerin devletler karşısında korunmasını ve evrensel adaletin sağlanmasını amaçlar. Ancak yapay zekâ temelli bir yargı sistemi, insan haklarına ilişkin davalarda bireylerin özgün koşullarını göz önüne alma konusunda yetersiz kalabilir. Özellikle mülteci hakları, savaş suçları veya soykırım gibi insan hakları ihlallerini ele alan davalarda, bireylerin yaşadığı travmalar, kültürel faktörler ve insani boyutların dikkate alınması gereklidir.⁵² Bir yapay zekâ modeli ise, bu tür bağlamsal değerlendirmeleri yapamadığı için insan haklarına dayalı hukuki sürecin etkinliğini zayıflatabilir.

Dolayısıyla, uluslararası hukukta yapay zekâ hâkimliğiyle ilgili yasal düzenlemelerin eksikliği, bu teknolojinin küresel ölçekte ne kadar

⁵⁰ CALDERARO, Andrea/ BLUMFELDE, Stella: Artificial intelligence and EU security: the false promise of digital sovereignty, *European Security* (London, England), V. 31, No. 3, 2022, s. 415–434.

⁵¹ MANTELERO, Alessandro: *Beyond data: human rights, ethical and social impact assessment in AI* Produced and distributed for T.M.C. Asser Press by Springer, 1st Edition 2022, V. 36, 2022.

⁵² MIREUȚĂ, Samuel: AI and Ethics. The Case Of Refugees, *Challenges of the Knowledge Society*, V.17, No.1, 2024, s. 305–310.

güvenilir bir şekilde uygulanabileceği konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Uluslararası hukuk alanında, yapay zekâ yargıçların yetki alanlarını, sorumluluklarını ve kararlarının bağlayıcılığını net bir şekilde belirleyen küresel bir çerçeve henüz yeterli düzeyde değildir. Bu da, yapay zekâ temelli uluslararası mahkemelerin hangi kurallara göre işleyeceği ve ne tür hukuki güvenceler sunacağı konusunda ciddi bir boşluk oluşturmaktadır.⁵³

Sonuç olarak, yapay zekâ hâkimliğinin uluslararası hukukta uygulanabilirliği, hukuki tarafsızlık, kültürel çeşitlilik, insan hakları ve egemenlik ilkeleri açısından çok sayıda belirsizlik ve risk içermektedir. Bu nedenle, yapay zekâ hâkimliğinin küresel adalet sistemine nasıl entegre edilebileceği, hangi etik ve hukuki sınırlarla çerçevelenmesi gerektiği konusunda daha kapsamlı bir tartışmaya ihtiyaç vardır.

3. YAPAY ZEKANIN YARGI SİSTEMİNE ENTEGRASYONU BAKIMINDAN ÇİN ÖRNEĞİ

Çin’de yargı sisteminde yapay zekanın entegrasyonu, son yıllarda devlet politikalarının ve teknolojik altyapının yoğun desteğiyle önemli ölçüde ilerlemiştir. Ülkenin geniş ve yoğun dava iş yükü, yargının verimliliğini artırmak ve karar süreçlerini hızlandırmak amacıyla yapay zeka uygulamalarının benimsenmesinde önemli bir itici güç olarak savunulmaktadır. Çin’in en üst düzey yargı organları, mahkemelerin büyük veri analizi yapabilmesi ve benzer davalar arasındaki bağlantıları tespit edebilmesi amacıyla makine öğrenmesi algoritmalarıyla donatılmış sistemleri kullanmaya başlamıştır. Bu sistemler, dava dosyalarını tarayarak, ilgili hukuki ilkeleri ve içtihatları analiz edebilmekte, hatta bazı durumlarda ön taslak karar metinleri oluşturmada destek sağlamaktadır.⁵⁴

Üst düzey mahkemelerden yerel düzeydeki uygulamalara kadar uzanan bu süreçte, yapay zeka sistemleri genellikle belge yönetimi, otomatik özetleme, yargı kararlarının benzerlik analizi ve hatta

⁵³ AMATO, Flora/ FIORETTO, Simona/ FORGILLO, Eugenio/ MASCIARI, Elio/ MAZZOCCA, Nicola/ MEROLA, Sabrina/ NAPOLITANO, Enea Vincenzo. et al.: Evolving Justice Sector: An Innovative Proposal for Introducing AI-Based Techniques in Court Offices, In *Electronic Government and the Information Systems Perspective*, Springer, V. 14149, 2023, s. 75–88.

⁵⁴ WANG, Nyu, / Tian, Michael Yuan: “Intelligent Justice”: human-centered considerations in China’s legal AI transformation, *Ai and Ethics (Online)*, V.3, No.(2, 2023, s. 349–354.

istatistiksel risk değerlendirmeleri yaparak yargı mensuplarına yardımcı olmayı hedeflediği belirtilmektedir. Çin'in "akıllı mahkeme" projeleri kapsamında, dava süreçlerinin her aşamasında yapay zekanın sunduğu öngörüler ve analizler, yargıçların iş yükünü hafifletmeyi ve karar süreçlerinin tutarlılığını artırmayı amaçladığı iddia edilmektedir. Bu uygulamalar, aynı zamanda yargı kararlarının daha hızlı verilmesini ve dosya işlemlerinin dijital ortamda etkin bir şekilde yürütülmesini mümkün kılmayı amaçladığı savunulmaktadır.⁵⁵

Çin hükümeti, yapay zekanın yargı sistemine entegrasyonunu, sadece verimliliği artıran bir araç olarak görmekten ziyade, aynı zamanda hukukun uygulanmasında şeffaflık ve adaleti destekleyecek bir unsur olarak değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Bununla birlikte, sistemlerin geliştirilmesi aşamasında insan kontrolünün önemi vurgulanmakta, nihai kararların her zaman tecrübeli yargıçlar tarafından gözden geçirilmesi esas alınacağını belirtmektedir. Fakat bu konuda uluslararası sahada endişeler aşılmış değildir. Yapay zeka uygulamalarının oluşturduğu öngörüler, yargıçların karar verirken başvurdukları bir referans aracı konumunda kalıp kalmadığı, algoritmaların önerileri bağlayıcı nitelikte kabul edilip edilmediği meseleleri henüz yeterince net değildir.⁵⁶

Ayrıca, Çin'de bu teknolojik dönüşümün arkasında yatan stratejik yaklaşım, ülkenin genel dijital dönüşüm politikalarıyla paralellik göstermektedir. Yargı sistemindeki dijitalleşme ve otomasyon çabaları, aynı zamanda adaletin erişilebilirliğini artırma, yargı süreçlerinde hata payını azaltma ve toplumsal denetimi güçlendirme gibi hedefleri de içerdiği vurgulanmaktadır. Ancak, bu uygulamaların artan kullanımı, algoritmik şeffaflık, önyargıların engellenmesi ve veri güvenliği gibi konularda da tartışmaları beraberinde getirmiştir. Çin yetkilileri, sistemlerin sürekli güncellenmesi, bağımsız denetim mekanizmalarının kurulması ve teknolojik uygulamaların etik sınırlarının belirlenmesi

⁵⁵ XU, Zichun: The Legitimacy of Artificial Intelligence in Judicial Decision Making: Chinese Experience. *International Journal of Technoethics*, V.13, No.2, 2022, s. 1–17.

⁵⁶ STERN, Rachel E / LIEBMAN, Benjamin L/ROBERTS, Margaret E/ WANG, Alice Z: Automating Fairness? Artificial Intelligence in the Chinese Courts, *The Columbia Journal of Transnational Law*, V.59, N.3, 2021, s. 515.

yönünde çalışmalarını ne derece yürüttükleri henüz uluslararası alanda netleşmiş değildir.⁵⁷

Özetle, Çin'deki yargı uygulamalarında yapay zeka kullanımı, dava dosyalarının analizinden karar özetlerinin oluşturulmasına kadar geniş bir yelpazede kendini göstermekte; hem verimliliği artıran hem de yargı süreçlerine yeni boyutlar kazandıran bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu gelişme, ülkenin merkezîyetçi yapısı ve teknolojik yatırımlarının bir yansıması olarak, gelecekte de yargı sisteminde daha geniş yer bulacak ve uluslararası alanda başka ülkelere de emsal teşkil edecek uygulamalardan biri haline gelmesi mümkün görülmektedir.⁵⁸

4. YZ'NİN YARGIDA KULLANIMI İLE ALAKALI ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE ORTAK ETİK İLKELER

ABD Hükümet Kongresinin Hukuk Kütüphanesi, Küresel Hukuk Araştırmaları Direktörlüğü tarafından hazırlanan "Ulusların yapay zeka stratejileri" adlı rapor dünya çapındaki yargı mekanizmalarında ve Avrupa Birliği'nde (AB) yapay zeka (YZ) ile ilgili ortaya çıkan düzenleyici işlemlerin genel manzarasını incelemektedir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşlarının ve bölgesel örgütlerin YZ'ye karşı benimsediği yaklaşımı açıklıyor. YZ düzenlemesi 2019 da henüz emekleme aşamasında olduğundan, kılavuzlar, etik kodları ve hükümetlerin ve kuruluşlarının YZ ile ilgili eylemleri ve açıklamaları kısmen ele alıyor. Yine bu raporda veri koruma ve gizlilik, şeffaflık, insan denetimi, gözetim, kamu yönetimi ve hizmetleri, otonom araçlar ve ölümcül otonom silah sistemleri gibi çeşitli yasal konulara değinilirken, en gelişmiş düzenlemeler özellikle bu tür araçların test edilmesi için otonom araçlar alanında olduğunu tespit ediyor.⁵⁹

Bunun yanında raporda yer alan ülkelerin yargı mekanizmalarının çoğu YZ'yi olumlu görüyor ve bu alanda lider olmayı hedefliyor. Bu nedenle birçok ülke ulusal YZ veya dijital stratejiler ve eylem planları ya

⁵⁷ **ROBERTS**, Huw / **COWLS**, Josh / **MORLEY**, Jessica / **TADDEO**, Mariarosaria / **WANG**, Vincent / **FLORIDI**, Luciano: The Chinese approach to artificial intelligence: an analysis of policy, ethics, and regulation, *AI & Society*, V.36, No.1, 2021, s. 59–77.

⁵⁸ **Ji**, Weidong: The Change of Judicial Power in China in the Era of Artificial Intelligence, *Asian Journal of Law and Society*, V.7, No.3, 2020, s. 515–530.

⁵⁹ USA Law Library of Congress: Global Legal Research Directorate issuing body. *Regulation of artificial intelligence in selected jurisdictions*, The Law Library of Congress, Global Legal Research Directorate, 2019, s.1.

geliştirmiş veya geliştirme sürecinde. Yine rapora göre Kanada, 2017 yılında böyle bir ulusal YZ stratejisi başlatan ilk ülke olmuştur. Stratejiler ve eylem planları yanı sıra, YZ'nin ülkenin değerleri ve temel hakları temelinde geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamak için etik ve yasal çerçeveler geliştirme ihtiyacı vurgulanmaktadır. Raporun hazırlandığı dönemde hiçbir ülke bu konuları incelemek için özel komisyonlar kurmuş durumda değildir. Ancak, AB hariç, hiçbir yargı bölgesi henüz YZ için bu tür özel etik veya yasal çerçeveler yayınlamamıştır. Aralık 2018'de, Avrupa Komisyonu'nun bir uzman grubu, güvenilir YZ tasarlamak için bir çerçeve belirleyen YZ etiği yönergeleri taslağını yayınlamıştır.⁶⁰

Ayrıca Güney Kore, 2008'de, diğer şeylerin yanı sıra, hükümete akıllı robot etiği hakkında bir tüzük çıkarma ve yayımlama yetkisi veren "akıllı robot endüstrisi" hakkında genel bir yasa çıkarmıştır. Ancak, böyle bir tüzüğün henüz tam olarak yürürlüğe girmediği anlaşılıyor. Bazı ülkeler, YZ'yı adalet alanında kullanmak için ilk adımları attı. Portekiz'de, yapılan talepler hakkında araştırma yapan ve bunlardan ders çıkaran bir hukuki yardım aracı başlatılacak. Gelecekte, bir yargı sürecinin başarı olasılığını tahmin etmek için kullanılabilir. Benzer şekilde, Fransa'da Rennes ve Douai Temyiz Mahkemeleri, 2017'de çeşitli temyiz davalarında öngörücü adalet yazılımını test etti. Öte yandan raporda dikkat çekici bir diğer husus ölümcül otonom silah sistemleri (LAWS) ile ilgili olarak, uluslararası insancıl hukuk normlarının LAWS'a uygulanabilirliğini görüşmek üzere, Belirli Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi'nin (CCW) Hükümet Uzmanlar Grubu'nda (GGE) düzenli olarak ülkelerin bir araya geldiklerini belirtmesidir. Ülkelerin çoğunluğu, LAWS için anlamlı insan kontrolünün gerekli olduğu konusunda hemfikir görülüyorlar.⁶¹

Yapay zeka teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte, uluslararası hukuk normlarının bu teknolojileri nasıl kapsayacağına dair tartışmalar ve potansiyel davalar artması beklenmektedir. Özellikle siber suçlar, veri ihlalleri ve dijital mülkiyet konularında, uluslararası düzeyde yapay zekanın kullanımı ve etkileri daha somut davalara dönüşebilir. Bazı uluslararası kuruluşlar ve tahkim organları, süreç verimliliğini artırmak amacıyla YZ teknolojilerini entegre etmeye başlamış olsa da, bu tür uygulamalar hâlen destekleyici nitelikte olup, doğrudan davaların esas

⁶⁰ USA Law Library of Congress, s. 1-2.

⁶¹ aynı yer.

konusu haline gelmemiştir. Fakat şimdiden potansiyel fayda ve risklerin bilimsel anlamda öngörülerinin farkında olunması son derece önemlidir.

Henüz bu alanda tam anlamıyla bağlayıcı yasal düzenlemeler olmasa da ifade ettiğimiz gibi, uluslararası çeşitli belgelerle gerçekleştirilen düzenlemeler mevcuttur. AB Etik İlkeler Rehberi ve AB Yapay Zeka Tüzüğü, OECD Yapay Zekâ Etik İlkeler Rehberi ve CEPEJ (Avrupa Yargı Verimliliği Komisyonu) etik ilkeleri bunlar arasındadır. CEPEJ (Avrupa Yargı Verimliliği Komisyonu) kapsamında yapay zekanın yargı sistemlerinde kullanılmasıyla ilgili tartışmalar ve önerilen etik düzenlemeler henüz evrilmekte olan bir alan olmakla birlikte, güncel yaklaşımlarda öne çıkan temel prensiplerdir.

Bu bakımdan burada özellikle CEPEJ etik düzenlemelerine odaklanabiliriz ve aşağıdaki maddelerle özetlenebilir:

Şeffaflık ve Açıklanabilirlik:

Yapay zeka sistemlerinin kullandığı algoritmalar, veriler ve karar mekanizmaları, ilgili yargı mensupları, taraflar ve kamuoyu tarafından anlaşılabilir ve denetlenebilir olmalıdır. Karar süreçlerinin “kara kutu” şeklinde kapalı kalmaması, sistemin nasıl çalıştığının açıklanması önem arz eder.⁶²

Hesap Verebilirlik ve İnsan Denetimi:

Nihai yargı kararları her zaman insan yargıçlar tarafından verilmeli; yapay zeka yalnızca destekleyici rol üstlenmelidir. Oluşabilecek hatalı veya önyargılı sonuçlardan sorumluluk net olarak belirlenmeli, gerektiğinde müdahale edilebilmesi için insan kontrolü sağlanmalıdır.⁶³

Adalet ve Tarafsızlık:

Yapay zeka uygulamalarının, veri setlerinin ve algoritmaların özenle seçilerek tarafsızlık ilkesine uygun şekilde tasarlanması; herhangi bir etnik, cinsiyet, sosyoekonomik veya diğer ayrımcılık biçimini önleyecek mekanizmaların yerleştirilmesi gerekmektedir. Düzenli olarak bağımsız denetim ve algoritmik adalet değerlendirmeleri yapılmalıdır.⁶⁴

⁶² European Commission: Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, Publications Office, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2759/346720>, s.16-36

⁶³ European Commission, 2019: 11-36

⁶⁴ European Commission, 2019: 4-39

Veri Koruma ve Mahremiyet:

Yargı süreçlerinde kullanılacak yapay zeka sistemlerinin, kişisel verileri işlerken Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR) gibi veri koruma standartlarına tam uyum göstermesi gerekir. Toplanan, işlenen ve saklanan verilerin güvenliği, gizliliği ve anonimleştirilmesi konularında sıkı önlemler alınmalıdır.⁶⁵

Güvenilirlik, Dayanıklılık ve Sürekli Gelişim:

Yapay zeka uygulamaları, sistematik testlerden geçirilip, sahada uygulanmadan önce güvenilirliği ve tutarlılığı kanıtlanmalıdır. Teknolojik gelişmeler ve değişen hukuk normları ışığında sistemler periyodik olarak güncellenmeli ve iyileştirilmelidir.⁶⁶

Etik ve İnsan Odaklı Yaklaşım:

Yapay zekanın yargı sistemlerine entegrasyonu sırasında, insan haklarına, adil yargılanma hakkına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi esas alınmalıdır. Teknolojinin getirdiği avantajların yanında, olası sosyal ve etik riskler de değerlendirilmeli, toplumun güvenini kazanacak uygulamalara yönelinmelidir.⁶⁷

Çok Disiplinli İşbirliği:

Hukuk uzmanları, etik bilimciler, teknoloji geliştiricileri ve sivil toplum temsilcileri arasında sürekli diyalog ve işbirliği sağlanarak, yapay zekanın yargı alanında kullanımıyla ilgili normlar ortaklaşa belirlenmelidir. Bu işbirliği, yeni teknolojik gelişmeler karşısında esnek ve güncel düzenlemelerin oluşturulmasına katkı sağlar.⁶⁸

Kamuoyu ve Şeffaf Denetim Mekanizmaları:

Uygulamaların, bağımsız denetim organları ve sivil toplum kuruluşları tarafından şeffaf şekilde izlenebilmesi, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve geri bildirim mekanizmalarının oluşturulması teşvik edilmelidir. Bu sayede, yapay zekanın yargı süreçlerine entegrasyonu ile ilgili toplumda oluşabilecek endişeler erken aşamada ele alınabilir.⁶⁹

CEPEJ etik şartı çerçevesinde öngörülen bu prensipler, yapay zekanın yargı sistemlerine entegrasyonunda verimlilik ve hız gibi

⁶⁵ European Commission, 2019: 4-30

⁶⁶ European Commission, 2019: 16-30

⁶⁷ European Commission, 2019: 9,18-39

⁶⁸ European Commission, 2019: 25

⁶⁹ European Commission, 2019: 12-38

avantajlar sağlanırken, adaletin temel ilkeleri, tarafsızlık, hesap verebilirlik ve insan haklarına saygı gibi değerlerin korunmasını amaçlamaktadır. Uygulamada, bu ilkelere bağlılık; hem yargı mensupları hem de teknoloji geliştiricileri ve düzenleyici kurumlar arasında sıkı bir işbirliği gerektirmektedir.

SONUÇ

YZ hâkimliği, uluslararası hukukta tarafsızlık ve verimlilik açısından büyük avantajlar sağlasa da, hesap verebilirlik, hukuki önyargılar ve insani faktörlerin eksikliği gibi önemli sorunlar barındırmaktadır. Bu bakımdan YZ, analiz ve öneri mekanizması olarak kullanılmalı, ancak son karar insani yargıçlara bırakılmalıdır. YZ sistemlerinin nasıl programlandığı ve hangi veri setlerine dayandığı açıkça belirlenmelidir. Devletler arası davalarda YZ sistemlerinin manipüle edilmesini önleyici tedbirler alınmalıdır. Bu nedenle, tamamen YZ'ye dayalı bir yargı mekanizması yerine, insan hâkimlerin YZ ile desteklendiği bir model, uluslararası hukukun tarafsızlığını ve insan haklarını daha iyi koruyacaktır.

Günümüzde uluslararası hukuk alanında yapay zekanın (YZ) aktif bir taraf veya dava konusu olarak yer aldığı, yüksek profilli “YZ kullanılan dava” örnekleri henüz olması gerektiği kadar net ve yaygın olarak belgelenmiş değildir. Ancak, bu konuyla ilgili birkaç önemli noktaya değinebildik. Her ne kadar yeterli açıklıkla ele alınması Çin siyaset anlayışı nedeniyle mümkün olmasa da kısmi veriler üzerinden örneklem olarak bahsettik. Fakat özellikle uluslararası tahkim ve dava süreçlerinde, büyük hacimli belgelerin incelenmesi, veri analizleri ve öngörücü modellemeler için yapay zekanın kullanıldığı diğer örnekler de mevcuttur. Bu uygulamalar, dava hazırlığı ve delillerin analizinde destekleyici araçlar olarak işlev görmektedir. Yapay zeka tabanlı sistemler, benzer dava örneklerini tarayarak hukuki öngörülerde bulunmak ve ilgili içtihatları hızlıca ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu tür uygulamalar, dava sürecinin verimliliğini artırmaya yöneliktir.

Öte yandan yapay zekanın kullanıldığı otonom silah sistemleri (LAWS) gibi teknolojiler, uluslararası insancıl hukuk ve silahsızlanma konularında yoğun tartışmalara yol açmaktadır. Burada, doğrudan bir dava örneğinden ziyade, teknolojinin uluslararası hukuk normlarıyla nasıl uyumlu hale getirileceği, sorumluluk ve hesap verebilirlik konuları tartışılmaktadır. YZ'nin özerk karar verme mekanizmalarının

yaratabileceği sonuçlar, uluslararası hukukta yeni normların geliştirilmesi yönünde tartışmalara neden olmaktadır. Özellikle, uluslararası insan hakları ve savaş suçları gibi alanlarda, yapay zekanın rolü ve hesap verebilirlik mekanizmaları konuları gelecekte dava konusuna dönüşebilir.

2025 yılına kadar, uluslararası arenada yapay zeka (YZ) ve hukuk alanındaki gelişmelerin birkaç temel yönde ilerlediği görülmektedir. Portekiz ve Fransa, Çin gibi ülkelerde denenilen yapay zeka destekli hukuki araştırma ve öngörü araçlarının geliştirilmesiyle, mahkemelerin benzer davalar arasındaki bağlantıları hızlıca tespit etme, belge inceleme süreçlerini hızlandırma ve karar alma süreçlerine destek olma potansiyeli artacaktır. Bu araçlar, zamanla daha sofistike hale gelerek hukuk profesyonellerine daha fazla öngörü ve stratejik bilgi sunabilir.

Gelecekte YZ sistemleri, davaların sonuçlarını tahmin etme konusunda daha güvenilir hale gelebilir. Bu durum, hem hukuk uygulayıcıları hem de taraflar için risk analizleri ve strateji geliştirme açısından önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Ancak, algoritmik önyargıların ve şeffaflık konularının sürekli olarak göz önünde bulundurulması gerekecektir. Yapay zekanın yargı süreçlerine entegrasyonu, adaletin tarafsızlığı, hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi konuları da gündeme getirecektir. Bu nedenle, uluslararası ve yerel düzeyde yeni düzenlemeler, standartlar ve denetim mekanizmaları geliştirilmesi beklenmektedir. Avrupa Birliği gibi bölgelerde bu konularda daha kapsamlı yasal düzenlemeler öne çıkabilir.

2016'daki Viyana Konvansiyonu değişikliklerinin ardından, otomatik teknolojilerin kullanımına ilişkin düzenlemeler giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle Hollanda, Litvanya, İsrail, İspanya, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Singapur, Ontario ve Finlandiya gibi ülkelerde otonom araçlar için geliştirilmiş deneysel düzenlemeler, teknolojinin pratikte nasıl uygulanabileceğini test etmeye devam edecek. Otonom araçların test ve uygulama süreçlerinde, araç verilerinin devlette paylaşılması, kaza kayıtlarının tutulması ve sigorta gibi konularda uluslararası standartların belirlenmesi önem kazanacaktır. Bu alanda, veri güvenliği ve kullanıcı mahremiyeti konularında da yeni yasal düzenlemeler gündeme gelebilir.

Hem hukuk alanında hem de trafik düzenlemelerinde, teknolojik gelişmelerle uyumlu yasal altyapının oluşturulması, geleceğin vazgeçilmez bir parçası haline gelecektir. YZ'nin sunduğu avantajları en

iyi şekilde kullanabilmek için ülkeler arası işbirliği ve uluslararası normların geliştirilmesi öne çıkacaktır. Yapay zekanın hukuk sistemlerine entegrasyonu, aynı zamanda algoritmik karar verme süreçlerinin denetlenmesi ve şeffaflığının sağlanması konusunda yeni sorumluluklar doğuracağını öngörebiliyoruz. Bu alanda akademik çalışmalar ve düzenleyici kurumların yapacağı değerlendirmeler, ilerleyen yıllarda sistemlerin güvenilirliğini artıracak şekilde evrilmeye yardımcı olacaktır.

Nihai karar verme yetkisinin hâlâ insan hâkimlerde olduğu bir sistemde, YZ'nin daha çok destekleyici ve analitik rol üstlenmesi beklenmektedir. Bu sayede, yargı süreçlerinde zaman kazanımı ve daha tutarlı kararlar alınması hedeflenecektir.

Sonuç olarak, hukuk ve yapay zeka entegrasyonu, teknolojinin getirdiği yeniliklerle birlikte yargı süreçlerinde verimlilik, öngörü ve stratejik analizlerin artması yönünde ilerleyecek; ancak bu gelişmelerin adil, şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde uygulanabilmesi için yeni yasal düzenlemeler ve etik standartların da geliştirilmesi gerekecektir. Bu süreç, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde düzenleyici kurumların, etik ve hukuk camiasının ve elbette teknoloji uzmanlarının işbirliğiyle şekillenecektir.

KAYNAKÇA

- BORNSTEIN**, Aaron M: "Are Algorithms Building the New Infrastructure of Racism?", *Nautilus*, No. 55. Retrieved January 2, 2018.
- AHMAD**, Nafees: Refugees and Algorithmic Humanitarianism: Applying Artificial Intelligence to RSD Procedures and Immigration Decisions and Making Global Human Rights Obligations Relevant to AI Governance, *International Journal on Minority and Group Rights*, V. 28, No. 3, 2021, s. 367–435.
- ALQODSI**, Enas Mohammed/ **GURA**, Dmitry: High tech and legal challenges: Artificial intelligence-caused damage regulation, *Cogent Social Sciences*, V. 9, No. 2, 2023.
- AMATO**, Flora/ **FIORETTO**, Simona/ **FORGILLO**, Eugenio/ **MASCIARI**, Elio/ **MAZZOCCA**, Nicola/ **MEROLA**, Sabrina/ **NAPOLITANO**, Enea Vincenzo. et al.: Evolving Justice Sector: An Innovative Proposal for Introducing AI-Based Techniques in Court Offices, In *Electronic Government and the Information Systems Perspective*, Springer, V. 14149, 2023, s. 75–88.
- BASHAYREH**, Mohammad/ **SIBAI**, Fadi. N / **TABBARA**, Amer: Artificial intelligence and legal liability: towards an international approach of proportional liability based on risk sharing, *Information & Communications Technology Law*, V. 30, No. 2, 2021, s. 169–192.
- BRENNAN**, T., Dieterich, **SINGH**, Jay P; **DARYL G** Kroner, **WORMITH**, J. Stephen **DESMARAIS**, Sarah L and **HAMILTON**, Zachary: Correctional Offender Management Profiles for Alternative Sanctions (COMPAS), In *Handbook of Recidivism Risk/Needs Assessment Tools*, John Wiley / Sons, Ltd, 2018, s. 49–75.
- BROŹEK**, Bartosz/ **MICHAŁ** Furman/ **MAREK** Jakubiec/ **BARTŁOMIEJ** Kucharzyk: The black box problem revisited, Real and imaginary challenges for automated legal decision making, *Artificial Intelligence and Law*, V. 32, No.2, 2024, s. 427–440.
- BURRI**, Thomas: International Law and Artificial Intelligence, *German Yearbook of International Law*, V. 60, No.1, 2018, s. 91–108.
- CALDERARO**, Andrea/ **BLUMFELDE**, Stella: Artificial intelligence and EU security: the false promise of digital sovereignty, *European Security (London, England)*, V. 31, No. 3, 2022, s. 415–434.

- DALY**, Stephen: Artificial Intelligence, The Rule of Law And Public Administration: The Case of Taxation, *Cambridge Law Journal*, V.83, No.3, 2024, 437–464.
- DANCY**, Geoff/ **YVONNE** Marie Dutton/ **TESSA** Alleblas/ **EAMON** Aloyo: What Determines Perceptions of Bias toward the International Criminal Court? Evidence from Kenya, *The Journal of Conflict Resolution*, V.64, No.(7/8), 2020, s. 1443–1469.
- DIAS**, Stephanie Almeida de Jesus/ **RENATO** Máximo Sátiro : Artificial intelligence in the judiciary: A critical view, *Futures: The Journal of Policy, Planning and Futures Studies*, S. 164, 2024, s. 103493.
- DIXON**, Herbert B: Artificial Intelligence and Bias, *The Judges' Journal*, V.63, No.1, 2024, s. 37–39.
- DRUMBL**, Mark A: *Reimagining Child Soldiers in International Law and Policy* (1st ed., pp. xii–xii), Oxford University Press, 2012. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199592654.001.0001>
- European Court of Human Rights (ECHR) (Grand Chamber): Case of Leyla Şahin v. Turkey, *International Legal Materials*, V. 45, No.2, 2006, s. 436–466. <https://doi.org/10.1017/S0020782900006252>
- FARID**, Assaf: A brief meditation on artificial intelligence, adjudication and the judiciary. *Bar News (Sydney, N.S.W.)*, Summer 2019, s. 10–12.
- FINE**, Anna/ **LE**, Stephanie / **MILLER**, Monica K.: Content Analysis of Judges' Sentiments Toward Artificial Intelligence Risk Assessment Tools, *Criminology, Criminal Justice, Law / Society*, V.24, No.2, 2023, s. 31–46.
- FRANGULOIU**, Simona: Principles for the Use of Artificial Intelligence (AI) in the Judiciary as derived from the European Ethics Charter. Justice Efficiency and Limitations, *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series VII, Social Sciences, Law*, 16(Suppl), 2023, s.39–46.
- GALIANO**, Maria Paz Rodriguez.: Facultad de Derecho PUCP, PE, ICC Appeals Court Dismisses Venezuela Effort to Halt Investigations Into Possible Crimes Against Humanity, 2024. <https://www.jurist.org/news/2024/03/icc-appeals-court-dismisses-venezuela-effort-to-halt-investigations-into-possible-crimes-against-humanity/>

- GEWIRTZ**, Jerry. M.: Artificial Intelligence May Assist, but Can Never Replace, the Judicial Decision-Making Process of Human Judges, *The Florida Bar Journal*, V.98, No.6, 2024, s. 8.
- HAGE**, Jaap/ **WALTERMANN**/ Marko Jelicic; Antonia / **RAEF** David: What Is Wrong with Hungry Judges? A Case Study Roef. of Legal Implications of Cognitive Science, In *Law, Science, Rationality*. Boom Uitgevers Den Haag, 2019.
- HOLLISTER**, Debra. L./ **GONZALEZ**, Avelino/ **HOLLISTER**, James: Contextual Reasoning in Human Cognition and the Implications for Artificial Intelligence Systems, In *Modeling and Using Context*, V. 10257, Springer International Publishing AG, 2017, s. 599–608.
- JL**, Weidong: The Change of Judicial Power in China in the Era of Artificial Intelligence, *Asian Journal of Law and Society*, V.7, No.3, 2020, s. 515–530.
- JOYCE**, Daniel: Communications Infrastructure, Technological Solutionism and the International Legal Imagination, *Law and Critique*, V.34, No.3, 2023, s. 363–379.
- KAMAL**, Baraa Munther / **RASHID**, Marivan Mustafa : The role of international criminal law in protecting human rights from risks Misuse of artificial intelligence, *Journal of STEPS for Humanities and Social Sciences*, V.1, No.3, 2022.
- KANDEEL**, Moustafa Elmetwaly / **ELREFAE**, Galeb: The Impact of Artificial Intelligence on Achieving the Efficiency of Justice “AI / Speedy Justice,” 2023 24th International Arab Conference on Information Technology (ACIT), 2023, s. 01–05.
- KANNAI**, Ruith/ **SCHILD**, Uri, / **ZELEZNIKOW**, John: Modeling the Evolution of Legal Discretion, An Artificial Intelligence Approach, *Ratio Juris*, V.20, No.4, 2007, s. 530–558.
- KAVOLIŪNAITĒ-RAGAUSKIENĒ**, Egle : Artificial Intelligence in Manipulation: The Significance and Strategies for Prevention, *Baltic Journal of Law / Politics*, V.17, No.2, 2024, s. 116–141.
- KERIKMÄE**, Tanel/ **HAMULÁK**, Ondrej, / **GÁBRIŠ**, Tomáš: Frontiers in AI Judiciary: A Contribution to Legal Futurology, *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum*, V.11, No.2, 2023, s. 55–75.
- KONIAKOU**, Vasiliki/ **MÄNTYMÄKI**, Matti/ **DENNEHY**, Denis/ **GRIVA**, Anastasia/ **DWIVEDI**, Yogesh/ **POULUDI**, K Nancy/

- PAPPAS**, Ilias: Governing Artificial Intelligence and Algorithmic Decision Making: Human Rights and Beyond, *Lecture Notes in Computer Science*, 12896, 2021, s. 173–84.
- KORNILAKIS**, Kornilakis/ **ANGELOS**, Geōrgios Nouskalēs/
PERGANTIS, Vassilis/ **TZIMAS**, Themistoklis: *Artificial Intelligence and Normative Challenges: International and Comparative Legal Perspectives* (1st ed.), Springer International Publishing AG. 2023.
- KUCINA**, Irena: Challenges of Digitalisation in Judicial System, *Socrates (Rīga)*, V.2022, No.2, 2022, s. 51–60.
- LEE**, Jaemin: *Artificial Intelligence and International Law* (1st ed.), Springer, 2022.
- MANTELERO**, Alessandro: *Beyond data : human rights, ethical and social impact assessment in AI* Produced and distributed for T.M.C. Asser Press by Springer, 1st Edition 2022, V. 36, 2022.
- MCLAUGHLIN**, Mark: Regulating Artificial Intelligence in International Investment Law, *The Journal of World Investment & Trade*, V.24, No.2, 2023, s. 256–300.
- MIREUȚĂ**, Samuel: AI and Ethics, The Case Of Refugees. *Challenges of the Knowledge Society*, V.17, No.1, 2024, s. 305–310.
- MONIZ LOPES**, Pedro/ **SILVA SAMPAIO**, Jorge / **AZEVEDO**, Sara.: Editorial - Artificial Intelligence, Legal Theory and the Judiciary, *E-Publica (Lisboa)*, V.11, No.1, 2024.
- NEPSHA**, Oleksiy: Artificial Intelligence As An Innovative Tool Of Corruption Prevention In Judiciary: The Advantages. *Publìčne Upravlìnnâ Ta Regional' nij Rozvitok*, 25, 2024, s. 960–988.
- NISHANT**, Rohit/ **SCHNECKENBERG**, Dirk / **RAVISHANKAR**, MN: The formal rationality of artificial intelligence-based algorithms and the problem of bias, *Journal of Information Technology*, V.39, No.1, 2024, s. 19–40.
- NGIGE**, Ogochukwu Constance/ **AWODELE**, Oludele/ **BALOGUN**, Oluwatobi: Judicial Artificial Intelligence Bias: A Survey and Recommendations, *Transactions on Machine Learning and Artificial Intelligence*, V.9, No.2, 2021, s. 74–86.

- OLIVEIRA**, Manuel/ **BRANDS**, Justus/ **MASHUDI**, Judith ; **LIEFOOGHE**, Baptist/ **HORTENSIUS**, Ruud: Perceptions of artificial intelligence system's aptitude to judge morality and competence amidst the rise of Chatbots, *Cognitive Research: Principles and Implications*, V.9, No.1, 2024, s. 47–20.
- PAGALLO**, Ugo/ **BASSI**, Eleneora., / **DURANTE**, Massimo: The Normative Challenges of AI in Outer Space: Law, Ethics, and the Realignment of Terrestrial Standards, *Philosophy / Technology*, V.36, No.2, 2023, s. 23.
- RAI**, Arun: Explainable AI: from black box to glass box, *Journal of the Academy of Marketing Science*, V.48, No.1, 2020, s. 137–141.
- RAST**, Cladua : Cybersecurity Threats to the Judiciary, *The Judges' Journal*, V.62, No.3, 2023, s. 16–19.
- RENAN BARZILAY**, Arianne: The Technologies of Discrimination: How Platforms Cultivate Gender Inequality, *Law / Ethics of Human Rights*, V.13, No.2, 2019, s. 179–202.
- ROBERTS**, Huw / **COWLS**, Josh / **MORLEY**, Jessica / **TADDEO**, Mariarosaria / **WANG**, Vincent / **FLORIDI**, Luciano: The Chinese approach to artificial intelligence: an analysis of policy, ethics, and regulation, *AI / Society*, V.36, No.1, 2021, s. 59–77.
- SANGCHUL Park**: Bridging the global divide in AI regulation: A proposal for a contextual, coherent, and commensurable framework, *Washington International Law Journal*, V.33, No.2, 2024, s. 216–269.
- SEGEV**, Re'em: Artificial Intelligence, Discrimination, Fairness, and Other Moral Concerns, *Minds and Machines (Dordrecht)*, V.34, No.4, 2024.
- STERN**, Rachel E / **LIEBMAN**, Benjamin L/**ROBERTS**, Margaret E/ **WANG**, Alice Z: Automating Fairness? Artificial Intelligence in the Chinese Courts, *The Columbia Journal of Transnational Law*, V.59, N.3, 2021, s. 515.
- SOCOL DE LA OSA**, David Uriel / **REMOLINA**, Nydia: Artificial intelligence at the bench: Legal and ethical challenges of informing—or misinforming—judicial decision-making through generative AI, *Data & Policy*, 6, 2024.
- SROKA**, T., Kapelańska-Pręgowska, J., / Balcerzak, M.: Artificial intelligence and the right to a fair trial, In *Artificial Intelligence and*

International Human Rights La, 2024, s. 250–277, Edward Elgar Publishing.

TEITEL, Ruti : Toward a Theory of Transitional Justice, In *Transitional Justice*, Oxford University Press, 2001

Translated ContentEngine LLC. Delcy Rodriguez accused the International Criminal Court of having “a political bias.” In *CE Noticias Financieras* (English ed.), ContentEngine LLC, a Florida limited liability company, 2021.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı: Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2025, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/11/2025-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-05112024.pdf>

USA Law Library of Congress: Global Legal Research Directorate issuing body, *Regulation of artificial intelligence in selected jurisdictions*, The Law Library of Congress, Global Legal Research Directorate, 2019.

ULENAERS, Jasper: The Impact of Artificial Intelligence on the Right to a Fair Trial: Towards a Robot Judge? *Asian Journal of Law and Economics*, V.11, No.2, 2020. <https://doi.org/10.1515/ajle-2020-0008>

VAN BERKEL, Niels/ **TAG**, Benjamin / **GONCALVES**, Jorge/ **HOSIO**, Simo: Human-centred artificial intelligence: a contextual morality perspective, *Behaviour / Information Technology*, V.41, No.3, 2022, s. 502–518.

VECELLIO SEGATE, Riccardo: Cognitive Bias, Privacy Rights, and Digital Evidence in International Criminal Proceedings: Demystifying the Double-Edged ai Revolution. *International Criminal Law Review*, V.21, No.2, 2021, s. 242–279.

VO, Ace / **PLACHKINOVA**, Miloslova: Investigating the role of artificial intelligence in the US criminal justice system, *Journal of Information, Communication / Ethics in Society (Online)*, V.21, No.4, 2023, s. 550–567.

WEBER, Michael/ **ENGERT**, Martin/ **SCHAFFER**, JÖRG **WEKING**, Norman/ **KRCMAR**, Helmut: Organizational Capabilities for AI Implementation—Coping with Inscrutability and Data Dependency in AI. *Information Systems Frontiers*, V.25, No.4, 2023, s. 1549–1569.

- WIECZOREK**, Krzysztof: The Conscience of a Machine? Artificial Intelligence and the Problem of Moral Responsibility, *Er(r)Go (Katowice)*, V.1, No.42, 2021, s. 15–34.
- WANG**, Nyu, / Tian, Michael Yuan: “Intelligent Justice”: human-centered considerations in China’s legal AI transformation, *Ai and Ethics (Online)*, V.3, No.(2), 2023, s. 349–354.
- XU**, Zichun: The Legitimacy of Artificial Intelligence in Judicial Decision Making: Chinese Experience, *International Journal of Technoethics*, V.13, No.2, 2022, s. 1–17.
- YU**, Ronald/ **ALÌ**, Gabriella Spina: What’s Inside the Black Box? AI Challenges for Lawyers and Researchers, *Legal Information Management*, V.19, No.1, 2019, s. 2–13.
- ZAVHORODNIA**, V., Slavko, A., Shvaher, O., Kamionka, M., Cojocari, I., / Polyakova, L: Artificial intelligence in the judiciary: challenges and tools for achieving sustainable development goals, *International Journal of Global Environmental Issues*, V.21, No.2–4, 2022, s. 322–342.
- ZAVRŠNIK**, Aleš: Criminal justice, artificial intelligence systems, and human rights, *ERA-Forum*, V.20, No.4, 2020, s. 567–583. <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00602-0>

Uluslararası Belgeler

- European Commission: Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, Publications Office, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2759/346720>
- European Commission. Regulation of the European Parliament and of the Council: Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts, 2021/0106 (COD).
- Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449 <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-044>, Compendium of Legal Instruments of the OECD, <https://legalinstruments.oecd.org>

The European Parliament Artificial Intelligence Act, 2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI\(2021\)698792_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI(2021)698792_EN.pdf)

International Court of Justice: Advisory Opinion on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons - Declarations and Separate Opinions Not Reproduced at 35 I.L.M. 809 (1996). *International Legal Materials*, V. 35, No.6, 1996, s. 1343–1358. <https://doi.org/10.1017/S0020782900024049>